

HID

TÁRSADALMI, IRODALMI ÉS KRITIKAI SZEMLE

MEGJELENIK HAVONTA KÉTSZER

TARTALOM:

SZAKÁCS GÁBOR: Az parasztság helyzete Délkeleteurópában	65
SALAMON ERNŐ: Üdvözetek hazatéréskor (vers)	71
ZELK ZOLTÁN: Tehenek (rajz)	72
FEKETE BÉLA: Ár, árú, háború	74
KAFFKA MARGIT: Süppedő talajon (elbeszélés)	78
RÉVÉSZ ILLES: Széljegyzetek	81
SZÁNTÓ ÁRPÁD: Világszemle	88
RILL: Ember és természet	93
KRÓNIKA	95

A parasztság helyzete Délkelet Európában

Délkelet Európa államainak lakossága 50—55 millió főre tehető. A lakosság nagyobbára agrártermeléssel foglalkozik, az itt élő népek zömét a parasztság képezi. Jugoszlávia lakosságának 80%-a, Romániának 79,5%-a, Magyarországnak 58,2%-a, Bulgáriának 67%-a a föld hozamából él. Délkelet Európa kis agrárállamainak legnagyobb fogyasztói a nyugati nagy államok, míg ezeknek ipari termékei délkeleten találhatnak piacra. A Nyugat el is fogyaszthatná Délkelet agrártermékeit, mert a négy állam búzából 7 millió 100 ezer, rozsból 2 millió 800 ezer métermázsa kiviteli feleslegével szemben 154 millió 650 ezer, illetve 7 millió 440 ezer métermázsa bevételre szorul. Délkelet Európa termelésének virágoznia kellene, mivel a nyugat fogyasztása az itt kivitelre kerülő búzának húszszorosát, rozsnak háromszorosát emésztí fel.

De Délkelet Európa sorsa nemcsak Nyugaton dől el. A világháborút követő években Amerika is megjelenik agrártermékeivel az európai piacon. Délkelet Európa fejletlen agrártermelése nem bírja ki ezt a versenyt és jórészt kiszorul Nyugat piacairól. Amerika gépesített mezőgazdasága nehéz csapást mér a kisbirtokok fejletlen technikájával rendelkező agrárállamokra. Az amerikai búza nemcsak Nyugat Európában jelent meg, mint versenytárs, de beforakodott Délkelet Európába is. A dalmát tengerparton olcsóbb volt az amerikai, mint a Vojvodinában termelt búza. Ez mindjárt érthető lesz, ha figyelembe vesszük, hogy az Egyesült Államok és Kanada földjét combainok és traktorok művelik, míg Jugoszlávia egyes tartományaiban még tíz év előtt is az ókori faeke volt túlnyomórészt a földművelő szerszám. (100 darab vasékere Szerbiában 100, Boszniában 774, Crna Gorában 863, Macedóniában 1062, Hercegovinában pedig 5273 faeke jutott.) Hasonló a helyzet Romániában és Bulgáriában is. Magyarország mezőgazdasága technikailag fejlettebb, mint a balkáni államoké, de messze elmarad az amerikai termelés technikája mögött.

A paraszt kisüzem ugyanolyan helyzetbe jutott, mint a kisipari üzem. A kisiparos kétségbeesetten szemlélte a 19. század ipari, technikai forradalmát. Nem bírva a gépi termelésre berendezett nagyüzem fölényét, vagy bér munkássá lett, vagy még a bér munkásnál is nagyobb nyomorban él. Ma a paraszt kisüzemeket, a kisparasztságot és jórészt a középparasztságot éri hasonló sors. Az utóbbi évtizedekben megindult az ipari forradalom a mezőgazdaságban is. Azok a mezőgazdasági nagyüzemek, amelyek gépi termelésre rendezkedhettek be, döntő fölénybe kerültek a gépeket alkalmazni nem tudó kisüzemmel szemben. Az amerikai mezőgazdaságban 1931-ben egymillió a traktorok száma. Átlag

kétszáz hektárra jut egy traktor. Romániában egy traktorra 3.822 hektár esik. A gépesített nagybirtok többet, jobbat termel és olcsóbban termel, mint a tökéletlen, kézzel dolgozó kisüzemi gazdaság. A kisüzem képtelen a versenyre. Termelvényei silányabbak, a kézi és állati munkaerő megdrágítja a termelvények előállításai költségét. A különbség egy hektár föld állati és gépi erővel való felszántása között a következő:

Állati erő		Gépi erő	
A munkás munkaereje		Egy ember munkája	
(32) óra	160.— frank	(5 óra)	27.75 frank
Egy pár ökör munkaereje	194.— „	A traktor amortizációja	27.— „
Az eke költsége	30.— „	Karbantartás és javítás	27.— „
Összesen	382.— frank	Hajtóerő (benzin)	45.— „
		Az eke költsége	30.— „
		Összesen	156.5 frank

(Monde V. 192. sz. Páris)

Egy hold búza aratásához sarlóval 9, kaszával 7 óra, aratógéppel 45 perc szükséges. Egy métermázsba búza előállításai költsége traktorral, combainnal az Egyesült Államokban 30.— dinár átlagban. Ez az átlag Csehszlovákiában 80.—, Magyarországon 93.50 dinár. Az agrárválság idején ez a viszony Kelet-Európa termelésének rovására még fokozódik és odáig megy, hogy a termelés ráfizetéssel jár. Romániában egy hold búza termelési költsége 1930-ban 930.— dinár, a termelt érték 825.— dinár. Ráfizetés holdanként 105.— dinár. A „Mezőgazdasági Egyesületek Szövetsége” adatai szerint 1934-ben a Dunabánságban holdanként 248.—, métermázsanként 31.— dinár volt a ráfizetés. Ugyanakkor az ipari államok önellátásra törekedtek és fokozták búzatermelésüket. A római mezőgazdasági intézet összeállításai szerint arattak:

	Németország	Franciaország	Olaszország
	m i l l i ó m á z s á b a n		
1926/30 (átlag)	33.7	73.7	60.7
1931 „	42.3	71.9	66.5
1932 „	56.7	96.2	72.4

A világháború idejét követő egy-két év lendületének elmúlásával ködbefoszlott a kis- és közép-parasztágnak reménye, hogy egészséges anyagi alapokra fektessék gazdaságukat. A búza ára évről-évre csökkent. A csökkenés Magyarországon 1913-tól 1930-ig 18%-ot tesz ki. A román búza ára 1925-ben 950.— lei, 1928-ban 883.— lei. 1928-tól 1931-ig; az agrárválság ideje alatt 883.— leiről 310.—re csökkent. Jugoszláviában a csökkenés az 1926-os évet véve 100-nak alapul, 1930-ban 89.3, 1931-ben 74.3, 1932-ben 67.5.

Délkelet-Európa agrártömegeinek elszegényedését nemcsak az amerikai agrártermékek versenye idézte elő. Ezt a folyamatot meggyorsította a termékek csereviszonya is, ami akkor válik nyilvánvalóvá, amikor Délkelet-Európa agrártermékei egyrészt a ma-

guk, másrészt a kül-, de főleg a nyugati államok iparterményeivel kerülnek csereviszonyba. Mihail Manoilescu, a romániai kereskedelmi kamarák elnöke egy budapesti előadása kapcsán mondta a következőket: „A mezőgazdasági államoknak közös a tragédiája. Ez a tragédia abból áll, hogy az ipari államok évszázadokon át kizsákmányolták a mezőgazdasági foglalkozású népeket. Így alakult ki az ipari Európa mellett az agrár Európa. A klasszikus közgazdaságtan azt tartja, hogy az agrárállamoknak a mezőgazdaságra kell korlátozniok termelésüket, mert a mezőgazdaság éppen úgy gazdagít, mint az ipar. Ez azonban tévedés. Magyarországon például a mezőgazdaság produktivitása munkásonként 815, az iparé viszont 1291.— frank. Az ipari államok a kevés számú munkás által előállított árucikkért vásárolják az agrárállamok olyan termelvényeit, amelyek előállításánál nagyszámú munkás dolgozik. A helyzet például az, hogy ötven magyar paraszt munkáját lehet becserélni esetleg egy amerikai gyári munkás munkájáért. Ebből az egyoldalú cseréből új rabszolgaság van kialakulóban.“

De nemcsak a Nyugat ipara és Délkelet mezőgazdasága közötti viszonyra vonatkozik ez, hanem Délkelet iparára és annak mezőgazdaságára is. Itt a különbség nem olyan óriási. Ez a csereviszony 1:2, 1:3 és 1:4 aránylik. Attól függ, hogy milyen ipari termékkel állítjuk szembe az agrárterméket. A monopolizált ipari termékeknél természetesen sokkal nagyobb ez a különbség. „A jugoszláviai dohánymonopólium 80%-os tiszta keresete mellett 12% esik a dohány feldolgozására és 6% a dohányért kifizetett összegre.“ (Hugh Seton — Watson „Nova Riječ“ 158 sz.) Katasztrófallissá vált ez az arány, az u. n. olló az 1929—33-as gazdasági válság idején. A konszernekbe, trösztökbe, kartellekbe és a különböző szindikátusokba tömörülő ipari termelés könnyebben ellent tudott állni a válságnak, mint a szervezetlen parasztság. USA-ban a válság a következő hatást gyakorolta erre az arányra: 1909—14-es évet véve 100-nak.

	<i>Agrártermékek ára</i>	<i>Ipari termékek ára</i>
1929	138	152
1930	117	144
1931	80	124
1932	57	107

(Varga Jenő: Die ökonomischen Grundlagen der Wirtschaftskrisen)

Az agrártermékek árai tehát majdnem kétszer annyit zuhantak, mint az ipari termékéké. „A polgárság a vidéket a város uralma alá hajtotta. Rengeteg számú várost teremtett, a városi népesség számát a vidékével szemben nagy mértékben szaporította és ily módon a népesség jelentékeny részét kiragadta a vidéki élet bányúságából. Amiként a vidéket a várostól tette függővé, azonképen a barbár és félbarbár népeket a civilizáltaktól, a paraszt népeket az iparilag fejlett népektől, Keletet a Nyugattól hozta függésbe.“

Ez az aránytalanság megvan akkor is, amikor a nyugati államok pénztökéje kölcsönöket nyújt Délkelet-Európa agrárállamainak. A *Monde* 1930 március 5-i számában közölt adatok szerint egyedül Franciaország 7 milliárd 935 millió frankot kölcsönzött Kelet-Európának. Ebből Románia 2 milliárd 90 milliót, Jugoszlávia 3 milliárd 175 milliót, Magyarország 547 milliót, Bulgária 157 milliót kapott. Hogy a kölcsönadott összeget visszafizethesse, a délkeleti parasztságnak ötvenszer annyit kell dolgoznia, mint amennyit a nyugati államok ipari munkássága dolgozott, hogy a kölcsönadott összeget előállítsa. A kölcsönöket az adóban összeszedett pénzből fizetik vissza.

Vajjon lehetne-e a délkelet-európai agrártermelést amerikai színvonalra emelni? Ez a téma sokat foglalkoztatja a polgári közgazdászokat. Ha sikerülne, úgy a parasztság helyzete nagymértékben javulna, de a végleges megoldást ez sem hozhatja meg. Az amerikai farmer szintén függő viszonyban van a bank- és ipari tőkétől. Elsősorban gépesíteni kellene a termelést, ami lehetlenség, mert a földbirtokok elaprózódtak.

A világhábrú befejezése új korszakot kezdett a történelemben. A monarchiák bukásával egyidőben megingott az arisztokrácia és a túke uralma is. Az orosz forradalom hatására Délkelet-Európa parasztságát a földéhség vakmerővé tette. Választani kellett a földosztás és forradalom között. A régi föld-nemesség húzta a rövidebbet a nagypolgársággal szemben. Földjeit felosztották. Az 1791-ben meginduló polgári-demokrata forradalom egyik sarkalatos pontja, a földosztás 128—30 év elmúltával megoldásra talált Délkelet-Európában is. A különbség annyi, hogy most nem a nagypolgárság jelszava volt a földosztás, hanem az elszegényedett tömegeké. 1917 július 16, 17 és 18-án nagy munkás- és katonatüntetések zajlottak le Szentpétervárott, 20-án kihirdetik az alkotmánymódosítást Jassyban. November elején Oroszországban kitör a munkás-paraszt forradalom, 15-én Romániában kihirdetik a földosztást. A többi államokban később került sor a földreformra, de az indító okok ugyanazok. Legnagyobb méretű a földosztás Jugoszláviában és Romániában, míg Magyarországon a Tanácsköztársaság leverése után alaposan elnyomorították ezt a szociális intézkedést. A nagybirtok, mint főtényező megszűnt Kelet-Európában, annak ellenére (nem említve Magyarországot, ahol még ma is fennáll), hogy különböző ürügyek alatt több nagybirtok megmenekült a felosztástól. Helyükbe a kisüzemek kerültek.

A földosztást a következőképen hajtották végre:

Jugoszláviában a földbirtok maximális nagyságát 75 hektárban állapították meg hegyes vidéken, síkfeldön 300 hektárban. Nagyobb birtok csak mintagazdaságoknál és állattenyésztéssel foglalkozó üzemeknél volt megengedhető. Összesen 2 millió 133 ezer 910 hektár szántóföldet, erdőt és legelőt sajátítottak ki. Az így létrehozott birtokok nagysága 2 hektártól 5 hektárig terjed. 567 ezer 887 hektárt az állam sajátított ki.

Ó Romániában a földbirtok maximuma hegyes vidéken 100, sík vidéken 150 hektár volt. Ahol a földigénylés kisebb, ott 200 és abban a valószínűtlen esetben, ha a parasztek nem kívántak földet, 250 hektárt tarthatott meg a birtokos. Beszarábiában, Bukovinában és Erdélyben még szigorúbbak a megszorítások. Ezekben a tartományokban csak nagyon kivételes esetben maradhatott meg 100 hektár a régi birtokos tulajdonában. A parasztbirtokok átlagos nagysága 5 hektár.

Bulgáriában a földműves csak annyi földdel rendelkezhetett, amennyi földet meg birt dolgozni. A fölösleg kisajátítható volt.

Magyarországon 940 ezer 48 holdat osztottak föl.

Az utódállamok nagypolgársága, mint az Antant-imperializmus keleteurópai bázisa ezzel a földosztással új közép- és agrárpolgárságot akart megteremteni a nyugati pénztöke támogatására. Ezenkívül a hatalmon lévő felső rétegek ezzel a földosztással az állameszme hordozóinak erős tömegét akarták maguk mögé állítani.

Az agrárreformmal nem érték el a kívánt eredményeket. Az új földtulajdonosoknak nem volt meg a föld megmunkálásához szükséges tőkéjük. Az 5 hektár földhozama csak akkor biztosíthat rendes megélhetést, ha azt intenzíven művelik. Ehhez hiányoztak a mezőgazdasági szerszámok, az igavonó barmok. És a földhözjutottak elenyészően kis töredékének volt módjában modern mezőgazdasági szerszámhoz jutni. A gabona termelése csökkent Európában. Erről a csökkenésről a római Mezőgazdasági Intézet a következő kimutatást közli:

	1909/13	1921	1922	1923	1924
Búza	100	89	76	92	77
Kukorica	100	67	71	79	99

A kimutatásból látható, hogy a kukoricatermelés a búzatermelés rovására emelkedik. A kukorica termelése sokkal egyszerűbb, mint a búzáé. A vetőmag hasonlíthatatlanul olcsóbb, kevesebb és egyszerűbb szerszám kell a megmunkálásához. Ezenkívül az időjárás szeszélyeivel szemben ellentállóbb.

A kormányok vajmi keveset tettek a földhöz jutottak megsegítésére. A román szabadelvű polgárság 1928-ig tartó uralmának legfőbb célja az ő érdekeit szolgáló iparosítás volt. A parasztságói nagy járulékokat préseltek ki adók és monopol-jövedékek címén, az államkasszába befolyó pénzt pedig saját céljaik elérésére használták fel, nem törődve a parasztság szükségleteivel. Hasonló volt a helyzet a többi államokban is. (Kivételt Sztambolijiscki parasztkormányása képez Bulgáriában.) Ahelyett, hogy megismertették volna a parasztsággal a modern mezőgazdálkodást és ezt lehetővé is tették volna számára, — csak meggazdagodási alanyt láttak benne. A törökök által meghonosított korrupció egyszerűbb formában virágkorát élte ezekben az években. A közpártal nem gazdasági rendszert igyekezett megszervezni, hanem politikait. Nem dolgozni és ezúton érvényesülni, hanem kormá-

nyozni akart. A főcél a biztos, nyugdíjképes állami hivatal elérése.

A vonathálózatok kedvezőtlen elosztása és a magas szállítási díjak alkalmatlanok és túldrágák a parasztság kis jövedelméhez. Beszarábiában elrohad a gazdag termés, nincs mód arra, hogy a városokba juttassák. A városok lakossága pedig majdnem éhenhal az élelmiszerhiány következtében. A jugoszláv szállítási viszonyokra jellemző, hogy 1925-ben 100 kg búza ára Apatinban 200.— dinár, Debárban 580.— dinár, kukorica Apatinban 50.—, Makarszákban 375.— dinár. Árpa: Apatin 100.—, Cetinye 500.— dinár. Bab: Apatin 100.—, Kriva Palánka 750.— dinár. Burgonya: Szenta 45.—, Ulciny 375.— dinár, stb. (HID, 1939. 11. szám)

Igy történt aztán, hogy a parasztheadóságok rövid időn belül megnövekedtek. A jugoszláv mezőgazdaságnak 1925-ben még nem volt adóssága, de már 1928-ban a gazdák tartozása 3 milliárd dinárt tett ki. A hitelélet körforgása mind nehezebb és nehezebb lett. Az amerikai verseny, a belső piacok rossz elosztása, nagyobodó adók, az ipari- és agrártermékek növekedő árkülönbsége, a magas kamatok (néha 30—40%) fokozták a hitel igénylését, ugyanakkor pedig az adósságfizetés, vagy törlesztés lehetősége csökkent.

Az 1929/32-es gazdasági válság katasztrófálisan hatott. A jugoszláv mezőgazdaság adóssága 7 milliárd dinár, a románé 50 milliárd lei, a magyaré másfél milliárd pengő. A válság idején keletkezett adósságok nem befektetésekből, hanem a parasztság személyi szükségleteinek fedezéséből erednek. Ezt bizonyítják többek között a „Privilegizált Agrárbank“ adatai is. Egy szávbánsági járásban az összádósság 18 millió 383 ezer 724 dinár. Ebből mezőgazdasági felszerelésre mindössze 2 millió 181 ezer 575 dinárt (vagyis a kölcsönnek csak 12%-át) költöttek. A Vardár-Bánság egyik járásában az összádósság 2 százalékát fordították mezőgazdasági felszerelésre. Magától értetődik, hogy ilyen viszonyok mellett még a kamatok fizetéséről sem lehet beszélni. A termelés a kis- és közép-parasztság számára súlyos terheket jelentett és csak azért nem hagyták ott földjeiket, mert az kenyeret és főzelékféleket termelték számukra. Az adósságok behajthatatlanok maradtak, az adókat nem fizették. Az árverés-kísérletekre a parasztság erőszakkal felelt. A bankokat a bezárás veszélye fenyegette. Mivel az adókat nem bírták behajtani, a kormányok különböző monopóliumok útján emelték a közvetett adókat. 1935-ben az államjövedelemnek Jugoszláviában 65,5%-át, Romániában 72,5%-át, Bulgáriában 64%-át a közvetett adók tették ki.

A válság és adósságok kettős malomköve között őrlődő kis- és középparasztság közvetlen veszedelmet jelentett a társadalom rendjére nézve. A világháború után immár másodszer is szükségessé vált, hogy az állam a parasztság életkérdéseibe nyúljon. A bankok nem tudták, vagy nem akartak hiteleket nyújtani, pedig a parasztság hitelszükséglete maximumra fokozódott. Az inflációs időkből származó adósságok mérhetetlen magasak voltak. A követeléseknek árverések útján való behajtása lehetetlen volt és:

mindennek tetejében a fokozódó paraszt elégedetlenség, amit valamiképen csillapítani kellett.

Jugoszláviában meghozták a parasztvédelmi törvényt, mint ideiglenes rendszabályt. Ezt a törvényt azóta már háromszor kellett meghosszabbítani, mert hisz a bajok gyökerében változtatás nem történt. Romániában az 1931 őszen meghozott fizetéshalasztás sem segíthetett a parasztságon. Már öt éve, hogy egyetlen gazdaság sem törleszti adósságát és a parasztban lassan megérlelődik az a gondolat, hogy ezekből a fizetésekből úgy sem lesz semmi. Sürgősen hozzá kellett látni a hitelezői érdekek megvédéséhez. A román paraszt-szanálási törvény (1932) 30 évre hosszabbítja meg a kisbirtok tartozásait. A rövidlejáratú kölcsönöket tehát hosszúlejáratú kölcsönökké alakították át, a tartozásokból egyuttal 50%-ot írtak le. Jugoszláviában ezt a törvényt 1936-ban hozták meg.

Az állami intervenciók tulajdonképpen a hitelezők érdekében történtek. A jugoszláv állam például a bankoknak és hitelszövetkezeteknek követeléseik 75%-át téríti meg a kamatokkal és az összes költségekkel együtt. A pénzüntézeteket semmiféle károsodás nem éri, sőt egész jó haszonra tesznek szert, mivel a dinár vásárlóereje 1929-től 1936-ig 110%-kal emelkedett. A parasztságra nézve pedig az 50%-os törlés semmi könnyítést nem jelentett, mert 100.— dinár adósság kifizetésére 1928-ban 400 kg búza volt elégséges, míg 1936-ban az aratás utáni 3 hónapban ennek az összegnek kifizetésére 840 kg búza kellett. Másutt is ilyen volt az állami intervenció eredménye.

(Folytatása következik)

Szakács Gábor

Üdvözlét, hazatéréskor

*Ne ugassatok telepi kutyák,
mclengessetek most már gyári riték.
elmúlt a gyötrő, ifjú szomjúság,
csavargásomból megtértem közéték!*

*Köszöntelek rönktér! Nagy erdei fák
hamvas húsa, kifosztottan az ágaktól!
Városinak oly idegen világ,
de én nekem menedék e világból!*

*Zengj cirkula, bűgj gätter, holló, holló,
perdülj le moszt, nyújtózz álmos anyagtér!
Szerszámműhely! csengess és dúdolj rá!
Ezért jöttem vissza a régi hangért!*

*Jó barátom szeles, barna mező
eső hozója, napfény hordozója,
villámok ágya, ködökbe vesző
őszi tér, téli hó jó ringatója,*

*fogadj jól! Kicsiny lakásunk üres,
nem tud már rólam, ki gyerekfejemmel
láttam halált és kínlódtam peres
család közt s korán, örök szerelemmel*

*bújtam az Első friss mellére és
egész Osztállyal kellett, hej, perelnem,
de nem volt hiába a szenvedés:
örök szerlmem lett első szerlmem.*

*Csüggedt eső, novemberek vize
zúg le az öreg, elkorhadt csatornán!
Mit nem mutathat tükör, semmi se —
ablaküveg mutasd meg régi formám:*

*kisírt szemem, végigsírt ifjúságom.
Ó szív, idézd fel bús esték sorát
csapdosó láng fényét az égő fákon,
az egyedüliség fanyar borát*

*a leskelődő betegséget, álmos
és baráttalan délutánokat
szegényéletem énelem bejárd most
sok szűk évetem, sok bő bajomat.*

*Ne ugassatok telepi kutyák
melengessetek most már gyári rétek,
szegénység keblén nőtt szomorúság
űz engem sírni, vissza, ti közéték.*

*Melengess gyár, fogadj szeles mező
dalolj eitera bús, szegény szívemnek,
hadd sírja ki magát az érkező,
apai vállán a szegénytelepnek.*

Salamon Ernő

Tehenek

Két elhízott kupec bicskával vagdosta a kövér hűs darabokat. Fölszúrták a bicska-hegyre s ahogy lengették: végigcsurgott bajúszukon az aranyló zsír. Teleszájjal ettek; s már mióta, hej, mióta ettek! S én mióta állok itt, a csatakos földön, ó nem, cipőm nincs már, csak zsákba van burkolva a lábam . . . És bámulom a mozgó, zsíros szájukat!

Hetek óta nem ettem már, csak kenyeret és rothadt almát. Most kijöttem a vásárba, hátha kapok valami munkát, elhajtok valahova egy tehenet, vagy néhány disznót. S állok a pecsenye-sütő sátra előtt és szédülök a sercegő hús szagától.

— Hajcsár vagy? — üt arcomba a kérdés, s hogy igent intek, még megkérdezi:

— Váralja felé tudod az utat?

Tudom . . . igen . . . mit is nondhatatnék egyebet? Mondjam, hogy csak hetek óta élek ezen a vidéken s Váraljának még a hírét sem hallottam. Majd csak útbaigazít valaki s pirosra sült húst eszem vacsorára . . .

— No, gyere a mázsához, oszt indulj, mielőtt sötétedik.

De én csak állok s érzem, ahogy orromon keresztül felszívódik a forró zsír szaga.

— No, mire vársz? — kérdi s még lenyel egy húsdarabot.

S én nem szólok, csak mutatok a pléhtányérra s az ujjaim legszívesebben megmarkolnák a tányér szélét.

— Éhes vagy, mi? — s már tolja elém a tányért s megtörli kabátja bélésében a bicskát.

Ujjaimmal téptem szét a maradék húst, amin már megfagyott a zsír, de mégis égette a torkomat. A kenyeret csak azután kezdtem majszolni s így teliszájjal indultam a mázsáló felé, ahol a nagytestű kupec három tehenet bízott rám s a kezembe nyomott egy ezüst pénzdarabot.

Késő délután volt, nyirkos novemberi ég. Az eső ott ólalkodott a fejem fölött s én egy letört gallyra kötött ostorral poszogattam a lassú teheneket. Majd mindennap esett akkortájt az eső, a sár bokáig ért az úton s alig tudtam húzni magam után a zsákba burkolt lábamat. S ha még az eső is megered talán . . . Legjobb volna az út szélére hajtani a jószágot, lefeküdni és kiinni a tele tőgyükből az édes tejet . . . Vagy megfordulni és hazahajtani őket Szurdicsra . . . és istállót eszközálni az udvaron . . . az anyám hiába falusi, még sohasem volt tehene . . . Tejet is ha egyszer ivott esztendőben . . . Vajjon, mit csinál most? Talán ő is ezt a kegyetlen sarat tapossa valahol . . .

Sötétedett már. Az alkony egyre lejjebb lapult és fojtogatta a tájat. Seholy egy ház és még csak két falut hagytam magam mögött. Mikor is érek Váraljára? S hirtelen megrémültem: hát ha rossz úton járok, hátha rosszul értettem, amit útbaigazítottam mondott.

Az egyik tehen, szép, sárga állat, keservesen elbődült és megtorpant. Bökdösni kezdtem az ostornyéllal, majd a szíjjal ütögettem, de hiába. Ki tudja, milyen rémeket látott a ránk szakadt sötétségben? Ütöttem, rúgtam, de a csökönyös állat nem mozdult, csak néha elbődült nagy szomorúsággal. Hideg volt, szél cibálta a hajamat, de mégis csurgott a verejték rólam. Aztán, hosszú percek múlva, megmozdult a tehen s én csak akkor gondoltam a másik két jószágra, amelyek már jócskán előttünk jártak. Végighúztam ostorommal a megrémült állaton és futva kergettem magam előtt, hogy a másik kettőt utólérjük.

Megeredt az eső. Nem futó nyári vihar volt ez, ami csak megremít roppant vízcseppeivel, hanem éjszakára s tán egész napra

szóló sűrű eső. Novemberi eső, amely tüskékkal veri az arcot. Átizzadt testemen most végigcsurgott a fagyos víz, fogaim vacogtak s úgy éreztem, rossz ruhám is lemálik rólam. A tehének rémülten kapkodtak ide-oda s hol megtorpantak, hol esetlenül futni kezdtek. S az eső csak zuhogott s a szél telemarokkai verte szemembe a hideg vízceppeket.

Nem birtam tovább. A hideg rázott és a káromkodás s az elfojtott sírás marták az ajkamat. Hirtelen egykori szeretőm jutott eszembe, egy telikeblű, nevetős cigányleány s már hallottam is, ahogy énekel s én is vacogó fogakkal énekeltem: „Ha te elmégy, én is el“ —, majd a kövér kupeceket láttam, ahogy kilós húsdarabokat nyelnek zsirtól csöpögő szájjal s már, mint forró zsír, zuhogott rám az eső. Zsírból volt körülöttem minden, a föld, az ég, a sunyin kóválygó felhők . . .

Megálltam. Ekkor már tudtam: eltévedtem, s tudtam: már alszanak dunyháik alatt a váraljai parasztok s a kövér kupecek.

Álltam a fekete esőben, görcsösen szorongattam kezemben az ezüst pénzdarabot s arra gondoltam: mi mindent vehetnék rajta. Kenyeret, italt s még le is heveredhetnék egy kocsmá padlójára. De így talán reggelre már megvesz az isten hidege . . .

Mégegyszer nekivágtam. Cuppant a sár a jószágok nehéz patája alatt, az eső marta az arcomat s a szemem belebámult a vizenyős sötétségbe: ha egy lámpát, egy ablakot, egy házat találna . . .

Zelk Zoltán

Ár, árú, háború

Háború van nyugaton, északon, keleten; milliók állnak fegyverben és az államok — nemcsak a hadviselő felek, hanem a semlegesek is — termelési rendjüket a hadiállapot rendkívüli kívánalmainak megfelelően kell, hogy átrendezzék. A korszerű hadviselés totális; nemcsak a fegyverek, a támadó és védekező fegyverek, a katonai és polgári mozgósítás és állandó riadó állapot szempontjából, hanem az egész gazdálkodásnak és államháztartásnak háborús szolgálatba való állítása tekintetében is. A korszerű háború teljes egészében igénybe veszi az egyes államok gazdasági gépezetét. A semlegesek kénytelenek totális háborús átalakítást keresztlüvinni gazdasági rendszerükben, ezek mintegy a hadbanállók gazdasági hinterlandjával szolgálnak, hadtápterületekké válnak és rajtuk keresztül történik a háborús államok gazdasági ellátása. A hadakozó államokban csökken a termelés, mert hiszen a modern háború óriási felszerelésű, egész gazdasági apparátust igényel.

Elkerülhetetlen az ország gazdasági épületének alapjaiban való megrendülése. A milliós hadseregek elvonják a termelési eszközöktől a bérmunkások hadseregeit, akiknek a helyei betöltet-

lenül maradnak, a termelési folyamat meginog, megáll és az addigi folytonosság megszakad. Mihelyt a termelésben zökkenők állnak be, vak következetességgel lép fel az árúk áremelkedése, amit fokoz a spekuláció, nyereszkesedés.

Európa tőkés termelési társadalmában minden munkatermék árú, minden termék azt a célt szolgálja, hogy áruvá váljék és ilyen sajátosságában kicserélődjék. Ha a termelés megszokott tempójában valamelyes változás következik be, természetes, hogy a termékek, vagyis az árúk viszonyában is változás lép fel. A javak és termékek eddigi körforgásában benuulások jelennek meg, az áruviszonyok megszokott rendjének felborulása után áremelkedés sújt le az államok lakosságára.

A mi gazdasági rendszerünk természetes velejárói és természetes kísérő jelenségei azok a kinövészek és kihágások, amelyekre még az első számú világháború idejéből emlékszünk és amelyek most szükségszerűen megismétlődnek, minthogy újból azonos társadalmi viszonyok alakultak ki. Az árdrágító, a háborús nyomorúság, züllöttség és elesettségek e bűnös lovagja újra megjelent. Am az árdrágítás a termelési rendünk alapjaiba ágyazott hiba és nincs egy államnak sem olyan törvénye, amely azt ott, — akár a magasabb erkölcsre való hivatkozással — szétporlasztaná.

A gazdasági élet törvényei egyeduralkodók saját területükön. A gazdasági törvények egy tőkés termelésű államban az államélettől függetlenített, szabad utakon járnak, formálódnak. Ezek a törvények a kapitalista államban szuverén módon szabályozzák a maguk gazdasági életét és egyéb törvények nem avatkozhatnak be döntő és elhatározó módon.

Az államtörvények az uralkodó gazdasági rendszer függvényei, kivételése, de a gazdasági törvények a gazdasági szabadságkorában az állam köz- és magánjogi normáitól független életet élnek, a gazdasági életet egyedül a gazdaság törvényei irányítják. A tőkés termelésű rendszert követő állam törvényei visszahatnak a gazdaság fejlődésére és némely jelenség arra mutat, hogy látszólag irányt is szabnak a fejlődés tempójának. A látszat — látszat, nem valóság. Meghatározni a gazdaság életét csak a tervgazdaságon épült államban lehetséges.

Miben áll az államok látszatszerinti beavatkozása és látszatszerinti befolyása, az úgynevezett „irányítás“.

A háborús idők feladatuk rótták a kormányoknak és végrehajtó szerveknek, hogy útját állják az aránytalan árdrágulásnak és, mint a látszat mutatja, egyesek árdrágításainak. Az egész gazdasági berendezést a háborús helyzettel előállított új formához kell alkalmazni. Nem csupán a hadviselő feleknek, hanem még mélyrehatóbban a semlegeseknek, amelyek egyrészt megelőző intézkedésekkel kényszerülnek megszervezni és alkalmazni az új európai gazdasági viszonyok jegyében, másrészt mint a hadban álló felek szállítói a belföldi ellátás érdekében kénytelenek mó-

dosításokat eszközölni termelési frontjukon. Ez a helyzet és az említett szándék, hogy törvényes rendelkezésekkel, rendőrségi intézkedésekkel, büntetésekkel akadályozzák meg az árdrágulásokat és a bűnösök elvegyék méltó büntetésüket, megtévesztette a polgári közgazdászok ítéletét.

Az állami beavatkozás a gazdaság rendjébe, mondják ezek a közgazdászok, a tőkés gazdálkodás új útját jelenti és a tőkés tervgazdálkodás hajnalát bontogatja elénk. Az állami beavatkozás a gazdaságba, mondják, út a szabad kereskedelem szabad versenyéből az államkapitalizmusba, illetve az „államszocializmus“-ba.

Már a világháború idején és az azután következő két évtized gazdasági életében észlelhető volt az állami beavatkozás nagyobbarányú térhódítása. A polgári közgazdászok, akik a nem-polgári közgazdasági elmélettel szemben örömmel mutattak rá a tőkés fejlődés vonalára és az új fejlődési fokra, újabb igazolást nyertek, amikor a háborút követő válság-korszakban mind több és több jogot kapott az állam a gazdasági életbe való beavatkozásra. A valutakorlátozások, a termékek állami intézményekkel való felvásárlása és külföldi elhelyezése és kontingentálása, a devizaforgalom korlátozása, közmunkák végeztetése, mint az új elmélet híveit látszottak igazolni.

Ezek az elméletek azonban a megváltozott jelenségeket nem a változó szűükségszerűségek szemszögéből, az események alapján, az árúviszonyok helyzetéből vizsgálják. Nem figyelték meg, hogy a termelési rendszerben nem következett be forradalmi változás, egy más rendszerbe való átmenet, a lényeg megmaradt.

A polgári közgazdászokat megtévesztette az a körülmény, hogy a múlt század végén és háborús századunkban a termelés különösen jellegzetes alakot öltött. A mérföldnyi léptekkel haladó ipari fejlődés egy bizonyos fokon monopolisztikussá, egyeduralmivá vált. A folyamat és helyzet maradt azonos, bár szélesebb mezőnyben: a szabad verseny egyedei helyébe szervezett csoportok léptek. Hatalmas pénzcsoportok képződtek, amelyek az állam egész gazdaságának központosítását elvégezték.

Ami a háborús vagy a háborút semlegesként végig küzdő államok háborús gazdasági intézkedéseit, ármegállapítást, árelleőrzést különösen érinti, vajjon ez állami beavatkozásnak, „tervgazdálkodás“-nak tekinthető-e? Továbbá, vajjon lehetséges-e egyáltalán ármegállapítás, maximálás tőkésrendű államban oly módon, hogy az ilyen intézkedés a „tervgazdálkodás“ rendszerének egyik ismérvét jelentené és ugyanakkor azt eredményezné, amire irányul, hogy az árakat olyan megfellebbezhetetlen hatállyal határozza meg és irányítsa, amilyen hatályú szankciói vannak az egyéb törvényeknek. Másszóval: meghatározhatja-e a tőkés állam a gazdaság törvényeit, vagy nem, autonóm-e a gazdaság törvényrendszere a tőkésállamban, vagy nem?

A háborús gazdaság által előállott megrázkódtatásokat csök-

kenteni és a polgári lakosság ellátását biztosítani elsőrendű szükség és feladata az államnak. A felelős szervek nem egy államban át is érzik e szükség és feladat súlyos terhét és elodázhatalan parancsát. Milyen eszközökkel akarják biztosítani a gazdaság zavartalanságát és folytonosságát? A tőkés államoknak rendelkezésre álló eszközökkel, a tőkés termelési rend írott és íratlan törvényeivel. Áellenőrzéssel és ármegállapítással. Mit jelent ez?

Azt jelenti, hogy a tőkés gazdaság törvényei autonómok és a gazdaság autonómiájának természetes következményeit ellenőrizni, lenyesegetni, letörni, az állam segítségével hívja a törvény büntető erejét, minthogy a gazdaság törvényeit egyéb úton, vagyis gazdasági úton, az állam nem kormányozhatja. Az államnak államtörvényei, a gazdaságnak gazdasági törvényei vannak. Hogy egy állam a gazdaságot uralhassa, megszervezhesse és a gazdaság megfeleljen feladatának, hogy t. i. az államhatárokon belül élő közösségek szükségleteinek megfelelően mozogjon, ahhoz tervszerűség szükséges, amely tervszerűség az állam vezető szerveinek észszerű számításán és beosztásán alapszik, nem pedig a gazdaság felelőtlen törvényeinek és az áruviszonyok anarchikus kielégéseinek legyen kiszolgáltatva.

Áellenőrzés nem tervszerűség, hanem kényszerűség, amelyet az áruviszonyok megbontott rendje ráerőszakol az államhatalom szerveire. Amennyiben az árak legfelsőbb határát az állam megjelöli, és ez az ár az árúnak nem jelent profitot, az áru eltűnik és az ár a gazdasági törvények kényszerítő ereje folytán önként emelkedni fog. Az áruviszonyok határozzák meg az árat és nem a törvényes tarifa.

A gazdaság külön törvények tekervényes útjain halad. A gazdaságot nem a tervszerűség eszméje és az észszerűség harmóniája hatja át, a gazdaságot az áru uralja. Az áru fétis, mondták már kileneven évvel ezelőtt. Az áru, mint ma látjuk, a háború által még erőteljesebben megmutatkozó tőkés termelési visszások hatása alatt, több mint fétis; az áru diktátor. Az áru az emberi akarattól és hatalomtól, szabályozástól független erőként lép fel, önálló étellel, jogokkal, igényekkel és sajtásokkal. Az áru az ember helyébe lép és többé nem az emberi erő, akarat határozza meg az árutermelést, hanem az áru határozza meg az ember világát. Az áru parancsuralmi sajtása eredményezi a termelés rendszertelenségét.

A tervgazdálkodás, mint látjuk, nem valósulhat meg anélkül, hogy a termelési viszonyok, azaz a társadalmi viszonyok meg ne változnának. A tervgazdálkodás, a teljes mértékű állami beavatkozás a gazdaságba nem valósulhat meg, ha ugyanakkor a jelenlegi gazdasági és társadalmi rétegződés a régebbi állapotban marad. A termelést mai rendszerében nem lehet a fogyasztás követelményeihez igazítani, minthogy termelés és fogyasztás a tőkés rendben nem hozható egyenlegbe. Fejlődési vonalán mindkettő külön törvényt követ.

A jóakarató vagy jóakaratot mutató államok kisebb vagy

nagyobb mérvű beavatkozása távolról sem bevezetése, vagy átalakulása a kapitalizmusnak egy más, szociálisabb formába, hanem csupán kényszerű engedelmesség és nincs köze a „tervgazdálkodás”-hoz és még kevésbé mutat képességet, hogy a gazdasági törvényeit egyéb természetű törvényekkel határozza meg.

Fekete Béla

Süppedő talajon

Az 1918-as spanyoljárványban elhunyt nagy magyar írónőnek, Kaffka Margitnak novelláját közöljük. Ebből az írásából is kitűnik, hogy Kaffka Margit az élet valóságos, anyagelvű festésével messze kimagaslott nőíró társai közül, világosan látva a középosztály lecsúszását.

— Nem alszol egyet, Klári? — szólt át az öregasszony hangja a szomszédos szobákon.

— Nem vagyok álmos, nagymama.

— Jó lenne pedig; még csak négy óra. Szébb volnál estére.

A leány csak a tükörből vette észre, hogy rándít egy picinyt a vállán. Nem felelt, — a léptek úgyis eltapogtak; messzebb egy ajtó nyikordult óvatosan még és a széles, téres falusi házban már pihegett a lomha nyárdélutánok meleg, szendergő csendje. Mindenki lepihent.

A tükör előtt ült és lassan, ütemes hanyagsággal húzta a puha hajkefét át meg át a homlokon szétfésült, dús, fényesbarna haján. Csakhamar abbahagyta, hátradőlt a nagy plüssfotóiban, ölébeernyedt kezekkel elmerülve; nézte egy darabig az arcát, a régi, gyakori tünődéssel, szép-e csakugyan? Úgy szeretete így figyelni a vonások mozgalmas, kifejező játékát, hogy mi minden telik egy arcból, kipróbálni mosolyokat és nézéseket: — ez figyelés, megvetés, ez kíváncsiság, — — milyen nagy csoda egy arc és milyen szép tudva úrkodni minden rezdülésén. Kurtán sóhajtott, — kinyújtáztatta meztelen karjait és átkulesolta velük felhúzott, fehéralszoknyás térdét. Már milyen régen, rég nem volt ilyen zavartalan, magános, elpihenő perce!

Előrebámult most magafeledten és elnyitott szemekkel. Szemben a kitárt kerti ablakon át elevenen érződtek be a meleg illatok; heves bazsali és langyos, finom verbéna, — a kertészeli kőrifák éles bogárszaga is néha és a gyógyszervetemények ágjai felől ismerős mentáké, ezerjófüvéké. — — A szürke fapalánk mögött messzi, mozdulatlan, mélylőkék nyári ég és nagy, telitarka álomszínes világ odakinn a napon! Hányszor látta így, erről a helyről, ugyanily órában, — mennyi sok zsongó csendű, édesentétlen nyáron, — enyhületes pihenőheteken a nagy falusi ház gondtalan, békés bőségében! A kerti lugas és az ülőkés-gallyú szilvafák, ahol fenn, az ágak közt ülve olvasta az első regénye-

ket, derült és kielégítő Marlitte-kat gyermeklánykorában még, — és a nagy, szellős szobák; az orvosságzagú ebédlő magoscif-rájú székeivel a patika mögött; a hűvös, zongorás szalon, ahol zöld redőkön át zöld szőnyegekre vetődik megszufrten a nyári fény, s a lengő, világosfüggönyű udvari szobák itt, vendégálmók; — mennyire ismert, megszokott itt minden zúgot! . . . „Hát ennek is vége!“ — gondolta furcsa félöntudattal, — de egyszerre szökkenve eszmélt magára, felütötte a fejét és bizonytalanul mosolygott bele a tükörbe. Ó, hiszen, — — hisz épp ellenkezőleg! Nem búcsúzik, — ő most már itt fog maradni ezentúl mindig, — egész, egész életen át!

Különös zavart érzett, mintha maga sem volna tisztában a helyzetével egészen. Olyan szokatlan még; hisz ezen gondolkodni kell, hisz ez még sem olyan egyszerű! Eszébe jutott, hogy igazában ma este fog csak hivatalosan eldőlni a sorsa, — és az a szinte kellemes izgalom nyilalt át rajta, mint régen az iskolai vizsgák előtt, amikoről bizonyosan tudta, hogy egyszerre fognak sikerülni. Ma megkérik a kezét, — annyi! És odabenn alsznak most elégedetten és megnyugodtan rokonai, — a háznép, akik összefogva ilyen szerencsésen megcsinálták ezt számára.

Szerencse, érthetetlen, butanagy szerencse, amin esztendőig tűnődhet majd otthon a kisvárosi álmélkodás. Csánky Klári, — Hát esnek még csudák? Oly ritkán gondolkozott, elszokott ettől; de most akarta. Lehuntya a szemét és szántsándékkal idézte fel a napokkal ezelőtt elhagyott otthonát; — fájdalom nélkül, fássult, szinte közönyös útalattal, halálos beleúntsággal. Mostohaapja, a féligzüllött, korhelyes, öregedő fiskális, ideges boldogtalan anyja, a zagyván nevelődő, vadóc féltestvérké; — az egész úrinymorúságos, rendszertelen, máról-holnapra élet sivár reménytelensége; — ebben érte el a huszonnegyedik évét, és a jövője, az ő külön jövője felől már régesrég nem volt egyéb érzése, mint hogy: „Itt lesz valami, így nem mehet sokáig!“ Néha már, mint anyja, — valami véres és rémes újságdráma vízióit látta és várta ellene-tehetetlenül, konok érzéketlenséggel önmaga iránt is. A megoldás! — Hát ez, — hát ennyinek kellett történnie csak, hogy a szendrői patika hirtelen gazdát cserél? — — — Most szinte gyötörve foglalkoztatta ez, — az asszonyors vak esetszerűsége, érdemtől, akarattól nem függő, buta véletlene. Ma este egy okos „igen“, — és itt arra minden, — a tarka kert és a szilvafák, a zöld vendégszoba és a nagynénje tornyos, dupla ágya odabenn, — az övé lesz, úrnő lesz itten. Az új gazda, — szegény, — ez a szegény itt ellenvetés nélkül, jámboran vált magához mindent, — házat és darabföldeket, — az ócska bútort a nyakába varrják és őt is és nagymamát. Azután — lehet, hogy az otthoniak is jönnek csakhamar.

Hát ezért! Valami tompa kelletlenséget érzett, arcáig szökő, gyors vérhullámot, — de nem nyitotta fel a szemét. Csak ösztönös gőgje szisszent, hogy ez a vásár így rosszhiszemű, talán — szegényletes. Miért? Az ajka s a válla gúnyosan rándult. Hogy nem becsület? . . . Nevetséges! Aztán meg, — talán csak most, az

utolsó félév miatt érzi ezt ilyen sorskegyelemnek, egyetlen menedéknek — és még így is . . .

Igen, ő tulajdonképp sohasem gondolt ezzel; jövő, későbbi évek! Nem szoktatták erre. Otthon, — amióta csak emlékezett, — előtte volt a legborzasztóbb házaselet képe, elmérgesedett szünetlen harca két viasz és nehéz emberléleknek. Micsoda éjszakák! A boros ember és a hisztériás, féltékeny asszony vad összeesapásai és milyen reggelek, mikor a férfi nem birt vagy nem akart adni piacra valót. De ő már érzéketlen volt, elfásult. Így tudta fésülni a haját, lassan, hanyag ritmussal a szomszéd szobában; — őrzöngő káromlások és rémült gyereksírás közt is megvolt a lélekjelenléte. A házat rendbeszedte és nem avatkozott a dolgukba; csak várta nagy, belső undorral, hogy a mindent nyomorultul feledő, — lányésznek megfoghatatlan — kibékülések szerelmes csendje mikor borul megint a hálószobára. Az anyját sem szánta, — már tudta, hogy vérévé vált ez az élet, az izgalmak levezették bomló, beteg idegei feszültségét. És akkor, — hosszabb szelcsendek idején tudtak élni, vigadni is. — Az apja cipőtalpalást elvből nem fizetett neki soha, — ezt úgy lopkodták ki tőle, — de ha pénzt hoztak a régi kliensek, színházjegyekkel jött haza és jó parfümökkel. Sok kedvesség volt e vidéki bonvivánban, akit minden ember szeretett, — az anyját is ilyenek foghatták meg józan, rendező férje után az eladósodott, asszonybarát, mulató agglégényben . . . Vitte őket és a kaszinókerben pezsgőt fizetett a katonatiszteknek, akik a mostohaleányát körülvették. És Klári vak, mámoros feledéssel élvezte e kiragyogó órákat, — sokszor idegesen feszült, sikongó jókedvvel. A gazdag nagynénje tavalyi ruháit ha magához formálta, néha merész ötletekkel kellett rejteni az átszabás kénytelenségeit, — a megjelenésében ügyis volt valami szokatlan, felöltő; — barátnőtlen, magános lányágával, nyers, dzsentri-lányos modora és csipős, meglepő ötletei különködéseivel, az otthoni életük torz híreivel a kisvárosi botránypiaccon, — igen, csupa tisztékből telt csak az udvara és néha, hajnalajt a velebánásuk ott mozgott a veszedelmes határon, az úri leánynak és a könnyű nőnek való modor között. „Mi lesz belőled így!“ — nyögte néha az anyja, de a leány kicsit hűvös gúnnyal juttatta eszébe: „Miből is adnál egy vánkost, egy törülköndőt, ha valami jámbor megyei írnok megkérne hirtelen?“ — Merő ijesztgetés, — ez az írnok nem is mutatózott sehol — és teltek az évek. A kliensek is ritkultak, — mennyi új, stréber kölyök-ügyvéd a városban — csupa művészet volt már, ahogy az életük úri látszatokkal továbbtengett. A kicsik nőttek, — a nagyobb leány tizenöt éves már. Nemsokára ezek kapják a szendrói néne viselt ruháit. „Itthon maradni vénülő félcselédnek, mosni, vasalni rájuk! Nem, — itt kell, hogy valami jöjjön!“ — Csakhogy pár hónapja már mindannyiuk sorsa-fordulását vagy a várt katasztrófát jelentette ez a gondolat. Az öreg beteg volt. Elpetyhüdt, lefittyenő ajkakkal, zacskós, bamba szemekkel közömbösen ült a mély fotőlben, állati-mohón evett és üres félmosollyal, alig reagálva hallgatott kérdést és szidást. A nyála csunyán csordult ki a csibuk szopókája

mellett, ha ültében, hortyogva elaludt. „Félévig is elhúzhatja!“ mondta a kegyeletből be-benéző, régismerős doktor. A kicsiket kivették az iskolából, — a fiú úgysis mindig bukkott, boltosinas lett — cseléd se volt már, az anyjuk nem akart az utcára kilépni többet, — a fűszeres csak készpénzért adott lisztet vagy sót . . . „Itt ezt már be kell várni!“ gondolta ilyenkor a nagy leány, de semmi továbbit, vagy határozottat. Ez volt — idáig volt, — valami egyhete még. A rokonság is hallgatott, bajt-sejtő eltávolodással, — a szendrőieket most elfoglalta a maguk ügye. És egyszer mégis jött a kis gyógyszerkocsi és a laboráns neki hozta a levelet. Rögtön felülni, jönni! Egy hétig maradnak még. Az új gazda megjött, nőtlen: — egy hét alatt minden meglehet! . . . Az anyja sirógörcs-rohammal kapkodta össze az egy-két elhanyagolt ruhalomot. Estig rázta a kis szekér ismerős, országúti falukon át, — olyan bódult volt, mire is gondolt egész úton? . . . És egy hete lesz már, hogy itt van Szendrőn. — És itt a nagy, meleg nyári csend, — falusi csend, mint régen, virit a kert, — verbénák, bazsalikomok, — alig libeg az ablak fehér függönye, — — jó szag van itt, tisztaság, — egy légy zümmög és alszik mindenki — és most már minden nyáron. És mindig . . .

— A kisasszonynak idehoztam a kávé! Ó, aludni tetszett? . . .

— Igen, Teri, — azt hiszem! Köszönöm! — Már ennyi ideje? . . .

— Nem baj! A princi se jött ki az uzsonnához a terrászra. Hallottam, hogy mondta a segéd úr: dél óta öltözik és nagyon izgatott!

— Kiről beszél? — kérdezte Klári kurtán, már elég éberem a rendreutasításra.

— Ó, — pirult fülig a leánycseléd, — az új nagyságos urat gondolom. A segéd úr nevezte el így, mert a régit, a miénket, principális úrnak szólította. Csak nem tetszik haragudni?

— Nem. — Elmehet!

Kedvetlen volt, — a szunnyadástól megkeseredett a szájaize. Erőltetve jött ment, hogy gyújtót leljen a hajsütő lámpához. „Hát ez . . . azt Isten verje meg, . . . valahogy mégis csak utálatos!“ A segéd tavalay alázatosan hevült érte; — eljátszott vele kísért ő is, foghegyről, nyári időtöltésül, — most az is üti a vasat. Hm! Tetszős, fiatal principálisné! kap. Teri meg akár maradni szobalányul, — a laboráns . . . és mindenki az ő bőrére. Pfuj! A karja meglendült hirtelen, levegő-szelőn . . . aztán lassan, elszégyelve ejtette le. A rizsporos-doboz volt nála, — szétporlott volna az idegen szőnyegen. Idegen? . . . Az anyja szokott így földhözvagdolni! A mosdó elé lépett, megmártotta a hús vízben arcát és kezét és visszament a tükörhöz.

Jó későn este, — a nagy ebédlőben túl voltak ép a vacsorán, mikor — egy héttel ezelőtt, — a kis sárga bricska megállt Klári-val az akácos udvaron. Holdtalan este sötétjéből, szénaszagú, nagy rétek frisséből beszökkent a családi lámpa bőséges fénye alá; csökök és kacajok szaladtak elébe, kibontották a nénje bő selyem-

köpenyéből, amit úgy küldtek a kocsin, — és már esókolt, kacagott ő is gyorsan, fölengedt rokonisággal, a szeme felragyogott az apró kalap fátyola alól. Ünnepi bensőséggel hajolt meg a fiatal segéd, mikor keze felényült az asztalsarkon át. — Csak akkor vette észre az idegent a bácsi oldalán, bemutatásra várón. Felült, milyen váratlan, ütődött mozdulattal rándul vissza tőle ez a kéz, — és hogy a tenyere, — hideg és nedves; ezt már első percben megérezte a leány. Az arcába alig nézhetett. Igen, szókés bajusza van és hunyorgó, gyöngé szeme. Túlzottan áradó kérdések, városi hírek és az otthoniak hogyléte . . . közben alig-észrevetten eltűnt közülk. „Nem akart alkalmatlankodni, nagyon tartózkodó . . . és ti mindjárt családi ügyeket . . .!” Ede bácsi mondta ezt, percre mind elhallgattak, a fiatal Barthos is hamarosan ajánlta magát. Klári arra gondolt, hogy holtéhes, finom kis pecsenyét hoznak neki mindjárt és az asztalon vaj, hónaposretek.

Már maguk közt voltak, nyíltan, egyértelműn mesélték el neki a dolgot.

Egy kedves, okos öregember jött ide levélváltások után a vársárt megbeszélni. Egy nyílteszű, nagyvilági modorú, egy izigvérig gavallér, — igaz-e, Mariska? — Az apósna^k való. — Nem is alkudott komolyan, — nagyon gazdag, földesúr Veszprém mellett, — ugy-e, Veszprém, Edus? Egyszóval a végén, áldomás-vaszorán azt mondta nekik.

„— Jó, becsületes, csendes gyerek a fiam, Pali. Ugyan csendes! Hát ez a legkisebbik, szegény anyja beteges volt már akkor. Bizony, bajos így, — egy vén nagynénje nevelte, — a bátyjai mind nagy lókötők, — de ennek tifusza volt nyole esztendő korában, utána valami vitustánc-féle, sokat kínlódtt. Az iskolákkal is megkésétt, de mindig szorgalmatos volt szegény, jó-közepes lett. És a mesterségét, azt imádja, az éppen neki való, cikotyvaszt esendesen, pontosan . . . Úgy értem, hogy ez békességes, zajtalan hivatás, igaz-e instálom? — Hanem, azt akartam mondani, — szinte félttem így egymagára, — valami nekivaló feleség is kéne. De ez nem tréfa, instálom! Valami szemrevaló, okos, egészséges menyecskét neki, — nem épen gyerekleányt, — aki összetartja a házat, cselédséget, urát; nem hagyja meglopni és kineveli kicsit, — emberek közt forgásra, tempókra. Idevaló leány kéne, aki ismerős a környékbeliakkal. Egyszóval ezt rájuk bízom, kérem, — gondoljanak valamit. Ha holtszegény is, nem bánom — neki annál jobb. Mert ez a fiú, — ménkü tudja, — asszonyok közt nem tud . . . igen, talán egyáltalában . . . nem igen barátkozott még.“

Mondták, ismételték, színesen és hiven, a családjukbeli élénk, szemléletes beszédmóddal, ami megkülömböztette és kedvelté tette a közülk való asszonynepet. A bácsi véges-végig járt a hosszú szőnyegen, néha szolt ő is és összedörzsölgette a tenyerét, ahogy a patikában szokta. Klári retket hámozott, — pompás volt, ropogós; — néha felnézett rájuk.

— Hát nagyon szerény, igénytelen ember, az bizonyos! Meghúzódik a segédszobában és olyan hálás a vendéglátásért, mintha

nem is ő volna itt már az igazi gazda. Mindent lefizettek, — csak formások vannak hátra.

— Persze, nem valami ügyes szalonfi, — tódította nagymama. — Nem ír párbaj-kodexet, mint Cseresznyés főhadnagy. Az olyan fajta mindent kiad magából idegenek közt. A kedves emberek nem valók férjnek.

Klári ismerte már az efajta bölcseséget.

— Elég „kellemetes“ cimborá volt mostohád mindig, — próbálhattad a fajtáját.

— Elég parádés szerelem volt anyádék közt, láthatod, menyitit ér az.

— Ugyan! — kacagta el magát végül is a leány és okosan, egyszerűen a szemükbe nézett. Mit beszélnek neki? Szerelem, — meg, hogy Cseresznyés! Honnan veszik? — Hát érzeleg ő? Azért jött ide, tudta, mi végből hívják. Bánja is ő, bánja is ő!

— Na, hisz okos vagy te, Klári. Csak legyél is mármost, — minden téled függ.

Másnap reggelinél már újságolta sebbel-lobbal a fiatal Barthos, hogy mit mondott neki a princi lefekvéskor az újonjött kisaszonnyról. Micsoda remek alakja van, milyen gyönyörű haja! És a szeme!

— Ládd, milyen jól megnézett két perc alatt — hagyta helyben nagymama jókedvűn. — Van annak esze!

És alig leplezett szántsándékkal hagyta kettesben őket a teraszon, mikor az új gazda is reggelihez ült. Erős parfümökkel locsolta tele magát a patikában és fura kis kék selyemkendő kunkorgott a mellényzsebéből elő.

Eles, gyakorlatias, kíméletlen szemével az első pillanatokban meglátta az apró sutaságokat a leány. Látta és elnyelte a gonosz gúny sok asszonyos kacaját, okos akart lenni, magára parancsolt. „Talán csakugyan léha vagyok én, — hisz mindez csakugyan nem fontos!“ — Akarni akart és arra gondolni, hogy ez az egyetlen út. E napokon késő éjjelig igazgatta magához a Mariska néni elszűkült blúzeit; — és naphosszat nem tett, nem gondolt egyebet: görcsös szándékossággal, pihenéstelen idegerővel feszítve-tartani a férfi könnyen lobbant, olesón-elért hevületét. Ráfigyelni, — elrejtve gyötrődő unalmat és kicsinylést — kihúzni belőle a szót, érdeklődő és vágyat-ingerlő nézéssel kísérni és kívárni akadozó száraz mondatait; soha ki nem fakadni halálos-türelmetlenséggel minden mozdulata, pillantása félszeg szokatlanságán. Végtelenül, kínosan nehéznek érezte mindezt; nem, őt nem nevelték türelemre, jóságos, értő elnézésre. „Csak már vége volna! Csak biztos volna már!“ — Mintha azután megpihenhetne majd!

— Én, én igazán alig mozogtam hölgytársaságban, kérem, — alig mozogtam. A tanulmányaim elfoglaltak. Én nem szeretem a nagy barátkozást, — komoly dolgokból tréfát üzni; csak arra való! Kegyed az első, akivel kiváltképen szeretek lenni. Én idáig nem bíztam a nőkben, de kegyed meg tudna érteni. Ha nem néz le engem azért . . .

— Dehogy nézem! De lássa, Bólyai, már kértem délelőtt; ne mondja ezt így: kegyed. És szólíthat a nevemen, ez a szokás! . . . Ezen a vidéken . . .

Mosolyogni próbált hozzá, ahogy birt, olyan kedvesen. De a lelke tele volt lázongó méltatlankodással. A félművelt vidéki leány görcsös gőgje ágaskodott benne, mely minden életjogát szó-lásmódok, formák és osztálybeli tolvajnyelv megkülönböztetéséből veszi. És nőizlése is így alakult, így értékelt csak. „Aki ennyit sem tudott megtanulni harminc éves korára, lehet-e egyéb dolgokban derék vagy érdemes ember?” gondolta néha jó ösztönnel. „És én a nevelőnöje legyek egy életen át! . . .”

Mariskáék búcsúlátogatásokat jártak a környéki falukon e napokban; — csak nagymama volt velük; feketeselyem blúzós gömbölyű, csinos alakja járt-kelt körülük nesztelen és mosolygós odaadással szolgálva kényelmüket, mintha már nászhetes ifjú házasságok volnának. Igen, — hiszen átlátszó volt ez a dolog. Tizenöt éve lakik Edééknél; a legjobb anyós ugyan, — de az elég nagy idő! Pesten, ahol élni fognak, szűkek a lakások, készpénz az élet, nagyot számít egy családtag . . . A rokoni buzgalomnak egyik rúgója, igen; — de hisz nagymama kedves, okos, halk öregasszony. Hanem a többiek, — az otthoniak? Azokért? Hát szerette őket, vagy köszön valamit nekik? „Csak önmagamért, igen — hogy élhessek. De hát csakugyan nincs más mód?”

(folytatása következik)

Kafka Margit

Széljegyzetek

MANNERHEIM, A LEVELIBÉKA

Misi Zsiga, az órás szegedi különlegesség volt. Nem tudom, létezik-e még üzlete, de a háború előtt még Szegeden kívül is híres órás és ékszerész volt. Foglalkozott régi pénzek és szakmai különlegességek eladásával. Kirakata előtt mindig tanyázott jó néhány gyerek, mert az aztán gyűjteménye volt a látnivalóknak. No, de mért keverem én ide Misi Zsigát? Misi Zsiga a világ minden rendű és rangú időjelző-készülékét nemcsak hogy raktáron tartotta, de ki is rakta a kirakatába. Komoly készülékek mellett, a leveli békán kívül a zsinég, mint időjós sem hiányzott. Ott lógott a kirakat félfáján a híres zsinég a magyarázó felirattal együtt, mely kb. így szólt:

HA A ZSINEG

Ide-oda leng — Fúj a szél
Ha nyugodt — Szélcsend van
Ha nedves — Esik az eső
Ha megfagyott — Hideg van
Ha száraz és nyugodt — Szép az idő
Stb. — Stb.

Az időjós zsinagoga felett a következő felirat:

„Ha nincs pénz, egyedül is készíthet magának időjóst.“

A nyugati hatalmaknak nem közömbös megtudni, hogy tulajdonképpen milyen is keleten az időjárás. Nem kell titkot csinálni a kérdésből: a második világháborúban nagy tét forog kockán. Amelyik fél elveszti a háborút, az ne számítson „méltányos békére“. És a háború kimenetelére döntő befolyása van a Szovjetek magatartásának. Igen ám, de mit is jelent a Szovjetek magatartása? Milyen erősek a Szovjetek? Kell-e tartani tőlük, vagy csak egy kisértettel, egy mumussal állunk szemben, melytől kár volt félni? A keretet túlhaladná, ha a kérdés minden egyes pontját boncolgatnánk, de egy pontot nagyon is ki kell emelni: A nyugati hatalmaknak a nagy kérdést, megüzenjék-e a háborút az oroszoknak vagy nem, lehetetlen érzelmi alapokra fektetni. Milyen az időjárás odaát? Szabad-e és lehet-e a háborút az oroszoknak megüzenni?

A Szovjetek megtámadták Lengyelországot. A lengyelekkel szemben vállalt kötelezettség értelmében a Szövetségeseknek meg kellett volna üzenni a háborút Szovjetországnak. Ez nem történt meg. Elismerik a Szovjetek „hódítását“? Nem ismerik el.

A Szovjetek Németországot segítik. A blokád, mint hadimódszer, kétes értékűvé zsugorodik, ha úgyszólván egész Eurázia északi része szállít Németországnak nyersanyagot. Bizony így 100 évig is el lehet háborúskodni. Viszont a háborút állandósítani még sem lehet. Ha a Szovjetek gyengék, hát egy csapásra lehetne elintézni úgy a németeket, mint az oroszokat.

Már három hónapja „dült“ a nyugati harctereken a háború és még csak kísérlet sem történt arra, hogy a védelmi vonalak erejét próbára tegyék.

A Mannerheim-vonal földrajzi helyzeténél és földtani alakulatánál fogva előnyösebb fekvésű volt, mint a Maginot-, vagy a Siegfried-vonal. Ami az erődítéseket illeti, azokat éveken keresztül három idegen állam vezérkari tisztjei építették, felhasználva mindazokat az előnyöket, melyeket a hihetetlenül nehéz terep csak nyújtani képes. A Mannerheim-vonalat bevehetetlennek tartották. Különösen a nyugati harctéren szerzett tapasztalatok után. Hiszen még csak támadni sem mertek, sem a németek, sem a franciák. És jönnek a téli hónapok. Már pedig télen nem nagyon lehet háborúskodni, hát még ott, északon, ahol 20 fokos hidegben azt mondják, hogy milyen meleg van ma? A háború előkészítői számoltak a finn-orosz háborúval. Amíg az angol katonai bizottság Moszkvában tárgyalt (a német-orosz szerződés megkötése előtt), addig ugyancsak angol tábornokok felülvizsgálták a Mannerheim-vonalat és bevehetetlennek minősítették. Mannerheimnek kellett próbára tennie az orosz hadsereg erejét. Megtették leveli békának, ha úgy tetszik kiakasztották „a nyugati

„civilizáció keleti kapufélfájára“, mint Misi Zsiga böles zsinégét. Mérné le, vajjon elviselhető időjárást hoz-e egy orosz vihar?

Mannerheim vállalta ezt a szerepet. A zsinég aljára a világ minden propagandája rákötötte a legképtelenebb nehezékeket, nehogy kilengjen. Mázsás súlyú győzelmeket jelentettek. Megírták, hogy a keleti vihar nem is vihar, a finneknek egyenesen jót tesz ez a kis sport. Indián módra intézik el az oroszokat, akiknek kellő felszerelésük sincs. A vörösök zárt sorokban menetelnek a jégen, a finnek repülőgépei bombázzák a jeget és az oroszok mind belevesznek a Ladoga-tó vizébe. Az orosz nem ellenfél. A finn katona kiáll a lövészárkok elé és egyedül megöl egy hadosztálynyi oroszot. A leveli béka nem merül a víz alá, mert ez nem vihar, ez a legszebb idő, amit csak elképzelni lehet. A zsinég nyugodt és száraz. Még csak Svédországnak és Norvégiának is bele kellene avatkoznia és hírmondó sem maradna a műveletlen és barbár oroszokból. Verték a nagy és a legnagyobb dobokat. Saját magukat is megszedítették.

Közben az oroszok, akik igazán nem készültek erre a háborúra, kiépítették a Karéliai félszigeten az utakat, kaszárnyákat, barakokat, kórházakat építettek, hogy legyen hova tenni az embereket. Február 11-én kezdődött a támadás a Mannerheim-vonal legerősebb és egyben hadászati legfontosabb része ellen. A viborgi szakaszon. Március hetedikén Rytiek már Moszkvában voltak, 12-én aláírták a békét.

Mannerheim tábornok befejezte feladatát: a keleti vihar ellen egyelőre nem lehet bevehetetlen vonalat állítani. Svédország és Norvégia nem azért maradtak semlegesek, mert a Szovjetekkel rokonszenveznek, dehogya, így is annyi pénzükből és nyersanyagból került nekik ez a kísérlet, hogyha ezeket az összegeket saját népük jólétére fordítják, három nemzedékük boldogan élhetett volna. Ők csak azért nem avatkoztak a háborúba, mert a nagy vásári lármán keresztül jól hallották e rettentő vihar védővonalakat és szigeteket elsöprő bömbölését. Nem, ebből a huragánból ők nem kértek.

Mannerheim nagy szolgálatot tett. A finn—orosz háború legfontosabb eredménye, hogy a Szövetségesek nem merik Szovjet-oroszországnak megüzenni a háborút és ezzel egyelőre a többi semleges államok is megmenekültek a háború borzalmaitól.

LLOYD GEORGE HITVALLÁSA

Nincs Európának egyetlen állama sem, mely nem védte volna meg valaha és valahol a nyugati kultúrát és a nyugati civilizációt. Még a finn államférfiak is azt hozzák fel saját érdemeik öregbítésére, hogy ők a nyugati kultúrát és a nyugati civilizációt védték az oroszokkal szemben. Ebben a harcban elbuktak ugyan, de mégis sikerült a barbarizmusnak útját állani. A fin-

neken kívül az angyalok és a franciák azok, akik szintén bástyái a fentemlített nagy emberi vívmányoknak. Nem szabad azonban megfeledezni a németekről sem. Ők is a kultúrát és civilizációt védik.

Pazar dolog a két hírszolgálatot figyelemmel kíséreni. Már-mint a szövetségeseiket és a németeket.

Nos ami engem illet én hiszek mindkettőnek. Semmi okom nincs kételkedni abban, hogy a németek és a szövetségeseik hazugságokat terjesztenének egymásról. Végtére kultúr-nemzetekről van szó. Nos ezek a kultúr-nemzetek, az Európa egén ragyogó csillagok, holdak sőt napok alaposan leleplezik egymást. Én remélem, hogy Európa semleges államainak vezető férfiai is hallgatják a civilizáció és kultúra eme 3 előharcosának híreit és feltételezem, hogy ők is megállapítják: „A legjobb lesz, ha ők maguk között mentik meg ezt a civilizációt és kultúrát, melyért én a hallottak alapján egy fabatkát sem adnék.

Az első világháború után úgy látszik a felháborodott népek komolyan veszélyeztették a civilizációt és a kultúrát, mert ennek védelmében mondta el Lloyd George 1919 december 6-án az alábbi beszédet, melyet szükségesnek tartok itt lemásolni. A beszédet H. G. Wells „A történelem alapvonalai“ című könyvéből idézem. Több mint 20 éve, hogy ez a beszéd elhangzott, azóta — Oroszországot kivéve — mindenütt az e beszédben megvédett civilizáció és kultúra uralkodott, vajjon megszületett-e már az a szónok, aki azt a sok szerencsétlenséget és bajt, amit ez a civilizáció és kultúra az emberiségre hozott, igazolni tudná?

De lássuk a beszédet.

„A civilizációt újból harctérre szólították. Miről van e harctéren szó? A társadalom egész rendje, amilyenek ma ismerjük, forog kockán. Kereskedelme, forgalma, ipara, pénzügyei, társadalmi rendje, valamennyiről szó van ebben a kérdésben. Vannak, akik ragaszkodnak ahhoz az álláshoz, hogy az ország jólétét és erejét az egyéni kezdeményezés ösztökélő és felrissító ihletének, az egyéni cselekvő erőnek köszönheti, ez az egyik álláspont. Az állam állítson iskolákat, az állam segítse polgárait, ha szükséges, az állam ellenőrizze a termelést, ha szükséges, az állam tartsa védőpajzsát a gyöngé fölé és védelmezze meg az erősebb visszaélései ellen, de az élet mégis csak az egyéni ösztönből és energiából fakad. (Általános éljenzés.) Ez az egyik álláspont. Hogyan szól a másik? Hogy a magánvállalkozás csődöt mondott, megmérgetett és könnyűnek találtatott, tökéletes kudarcot vallott és kegyetlen csalódást keltett az emberiségben. Gyökerestül ki kell irtani. A társadalom összességének kell vezetnie a termelést s az elosztást épp úgy, mint az ellenőrzést.

E nagy kérdésben nekünk kell döntenünk. *Mi* azt mondjuk, hogy a magánvállalkozás hibáit ki kell küszöbölni. *Ők* azt mondják: „Nem, nem lehet. Semmiféle reform, semmiféle javítás, semmiféle korlátozás vagy orvoslás nem használ. Ezek a bajok

magában a rendszerben gyökereznek. Gyümölcsei a fának s ezért a fát gyökerestül ki kell vágni.

Ezt a kihívó beszédet halljuk a civilizált államok világában napról-napra, óceántól-óceánig, hegyen és völgyön át. Ez a kihívás hallatszik ki bolsevikok siránkozó és mániákus ordítózásából. Ezt hallja az ember a kongresszusok és konferenciák hangos, de mérsékelt szavából. A bolsevikok robbantó szerekkel röptének levegőbe a gyárat, a többiek csákyával és baltával rombolnák le . . . különösen baltával. (Általános derűtség.) A munkanélküliség, mely oly szörnyű igazságtalanságot jelent annak a férfinak, aki keresi és szomjúhozza a munkát, aki könyörög munkáért, de nem tud kapni s akit ezért a kudarcért, amelyért nem felelős, a mai társadalmi rend azzal büntet meg, hogy nélkülözésre ítéli gyermekeit — *ezt a gyötrelmet a magánvállalkozásnak a saját érdekében is orvosolnia kell.* (Éljenzés.)

A munkauzsorának, a tömeglakásoknak és annak az érzésnek, hogy a munkás félig rabszolga, el kell tűnniök. Férfias lelkű polgárokat kell nevelnünk azzal, hogy férfi módjára beszélünk velük. És ha nekem — s ezt alapos meggondolás után jelentem ki — választanom kellene a mai társadalmi rend, melyben hiszek és a kényszerűség között, hogy emberek, asszonyok és gyermekek millióinak földalatti tömeglakásokban kell elrothadniok, egy pillanattig sem haboznék. De nem erről van szó; hála Istennek nem e választás előtt állunk. A magánvállalkozás szaporíthatja a termelést, úgy, hogy mindenkinek bőven juthat gyümölcseiből.“

Hát így hangzott el ez a beszéd 20 évvel ezelőtt. Azóta ez a civilizáció és a kultúra nem oldott meg semmit sem, ami után az emberiség áhítozik, de hozta az új háborút, mely ismét a civilizációt és a kultúrát van hivatva megvédeni, pedig pont az ellenkezője történik: a civilizáció és a kultúra megcsúfolása ez a háború, az első világháború is az volt, de ez kétszeresen az. Azt hiszem itt az ideje, hogy Lloyd George úr beszédének következményeként felülbírálna akkori véleményét és itt az ideje, hogy vádbeszédet tartson a „civilizáció és kultúra“ védelmezői ellen.

Révész Illés

Világszemle

A világ még mindig az orosz—finn békekötés hatása alatt áll. Az északi béke nagy megkönnyebbülést eredményezett az európai közvéleményben. Egyes lapok már arról is kezdtek beszélni, hogy egy általános megbékülés előtt állunk. Ezt a reményt táplálta Sumner Welles körútja is. A semleges sajtó kedvezően ítéli meg Rooseveltt élénk érdeklődését az európai kérdések iránt és azt hiszi, hogy Welles a béke első hírnöke volt.

Hogy miben járt el Welles nálunk, az egyelőre még titok.

Egyhamar valószínűleg nem is kapunk rá választ. Az amerikai sajtó sem nyújthat erre a kérdésre kellő felvilágosítást. Még a háború, vagy semlegesség dolgában sem sikerült egységes állásfoglalásra jutnia.

Az amerikai lapokban főként három irányzat érvényesül: Az első szerint a nemzetközi bécsület és a magasabb emberi erkölcs követeli, hogy az USA a szövetségesek oldalára álljon és fegyveres erővel segítse őket. Az általános emberi igazságokért Amerikának az áldozatot kell hoznia. Ez az igazság, — a lapok szerint — a szövetségesek oldalán van.

A másik irányzat már óvatos. Nem szabad figyelmen kívül hagyni, hogy Amerikának megvannak a maga sajátos érdekei és nem szabad megengedni, hogy hirtelen hozott határozatokkal ezeket a külön érdekeket veszélybe hozzák. Elgondolásuk szerint minden bizonnyal több évig el fog tartani ez a háború. Amerikának elsősorban külkereskedelmét kell alaposan és gondosan kiépi-tenie és gondoskodnia kell a termelés rendes ütemének fenntartásáról, nehogy valami megrázkódtatás álljon be. A külkereskedelmi viszonyok mind rózsásabbak lesznek. Ez év eleji kimutatások is erről beszélnek. A szövetségesek mind nagyobb méretű vásárlásokat eszközölnek. Előrelátható, hogy az angol-francia megrendelések a következő három hónapban az eddigiek sokszorosára emelkednek. Már áprilisban sohasem látott arányú kötésekre számítanak. Lehet, hogy ennek következtében legalább 10—15%-al megdrágul majd az élet, de ez a rendkívüli haszonnal helyrehozható és a gazdasági egyensúly ismét helyrebillen. Azért félnek a háborútól ezek a csoportok, mert ez az újabban lendületet vett gazdaságban megrázkódtatásokat idézhet elő, előrenemlátott fordulatokkal járhat és veszélybe kerül a ma még biztos haszon.

A harmadik csoport úgy véli, hogy akár mennyire is helytálló a pénz-körök véleménye, a nemzetközi helyzetben olyan események történhetnek, amelyek elkerülhetetlenné teszik az USA háborúba lépését. Világosabban: minél nehezebb lesz az angolok és franciák helyzete, annál nyiltabban kell Amerikának mellettük kilépnie. Mert azt mindenki tudja, hogy az amerikai gazdaság a legszorosabb összeköttetésben áll a nyugati államokéval. És ha egy szép napon arra ébrednek, hogy ezt az élettért a megsemmisülés veszedelme fenyegeti, az USA-nak fel kell adnia addigi semlegességét. Így az amerikaiak.

Akárhogy is áll a dolog, Sumner Welles utazása, ha valóban a béke ügyében történt, nagyon furesa volt. Amikor útjára indult még javában állt a finn—orosz háború. Nem csak Európa nyugatián folyt tehát a küzdelem, hanem északon is. A hadban álló felek közül Welles mégis csak Rómát, Berlint, Párizst és Londont kereste fel. Hogy programjából Helsinkit kihagyta, ez érthető. Finnország sorsát Londonban irányították, ottjártában egyúttal azt is elintézhette. De miért hagyta ki Moszkvát?

A meglátogatott fővárosok nevei Münchent juttatják az ember eszébe. Az ottani tárgyalásokon is kihagyták a Szovjetuniót, és mi lett a következménye? Az angol diplomáciának az a tö-

rekvése, hogy a Szovjetek ellen támadóblokkot hozzon létre egyenesen a mai háborúhoz vezetett. Még egyszer meg akarják kísérelni azt, ami nem is olyan régen csődöt mondott? Lehetséges lenne egy, a Szovjet elleni összefogás?

Egyes lapok hangjából, de számtalan más jelből is kitűnik, hogy a világ közvéleménye már torkig van a háborúval. Mindehütt, még a háborút viselő államokban is hallatszanak olyan hangok, hogy a békét helyre kell állítani. Csak az a kérdés, hogyan? A nyugatiak belegabalyodtak imperialista érdekeik hálójába, innen már alig van kiút. Az imperializmus totális háborút követel, a piacok új felosztását, gyarmatokat, vagy új gyarmatokat. Az imperializmus számára elképzelhetetlen az olyan béke, amelyen a Szovjetunió és Finnország között létre jött. A Szovjetnek nem volt szüksége Finnországra, csak saját biztonsága miatt fogott fegyvert. Nyugaton azonban nem lehet ilyen könnyen elintézni a kérdést. Itt csak az ellenfél teljes megsemmisítése után jöhetne létre az imperialista béke, amire a legszebb példa a világháborút követő békeszerződések sorozata, azzal a különbséggel, hogy ez még lealázóbb, még erőszakosabb, még kegyetlenebb lesz akármelyik győznie is a mostani háborús felek közül.

Egy megoldás azonban még nincsen kizárva, bár valószínűsége a jelen pillanatban még nagyon kétes. Ez a lehetőség: új München. Ha megtörténne, akkor ez az imperialista hódítványának egy másik síkon való kielégítését jelentené. A nyugati imperialisták egymásközötti leszámolását elhalasztaná és a kitört expanziós erőket más irányba terelné. A piacszerzési, gyarmatosítási törekvések olyan területen nyernének kielégítést, ahol a mai harebanálló felek mindegyike csak nyerne, anélkül, hogy bármelyikük is veszítene valamit. Az ilyen újabb München tehát az imperialisták egyenes szembefordulása lenne a Szovjetunióval. Hogy sikerülhet-e egy ilyen megegyezés, mikor és miként kerülne megvalósításra, erről ma egyelőre korai lenne beszélni.

Az északi békekötés óta lázasan dolgozik az európai és amerikai diplomácia. Utazások történnek, megbeszéléseket folytatnak és a sajtó csak találgatásokra van utalva. Elhatározó esemény még sem a fronton, sem pedig a diplomáciában nem történt, mégis mindenki érzi, nagy események lógnak a levegőben.

A brenneri találkozóval kapcsolatban a lapok arról írnak, hogy Németország közvetítésével egy hármass gazdasági blokk jön létre Németország, Olaszország és a Szovjetunió között. Erre a hármass blokkra leginkább Németországnak van szüksége gazdasági helyzetének megjavítására. Az angol blokád ugyanis a német kivitelnek és behozatalnak mintegy 50 százalékát érinti. Ennek az 50 százaléknak utánpótlásáról van szó. És mivel ezek a számítások békebeli adatok alapján történtek, valószínűleg még ennél is többről. A háború minden ország gazdaságát erős próbára teszi és erejét fokozottabban veszi igénybe. Németországnak nem csak békebeli gazdasági szükségleteit kell pótolnia, hanem a megnagyobbodott háborús szükségleteket is ki kell elégíteni.

Mind több és több ujságcikk jelenik meg újabban a Harmadik Birodalom gazdasági helyzetéről és nyersanyag utánpótlásának kérdéséről. Mind megegyeznek abban, hogy Németországnak a mostani körülmények között a leggondosabban kell kerülnie minden olyan viszályt, amelynek következményeként egy második front is kialakulna. Berlinnek ügyelnie kell a semlegesek jogainak tiszteletbentartására és oda kell hatnia, hogy gazdasági életének hiányait ezeken keresztül pótolja. A hármas egyezményrel a semleges államok nagy tömbjét állíthatná maga mögé és ezzel jórészt ellensúlyozhatná a nyugatról jövő gazdasági nyomást.

Németország a kettős front fenyegető veszedelmétől csak az imént szabadult meg. Az északi békekötés nagy megkönnyebbülés volt számára. Ha Skandinávia is belekapcsolódik a háborúba, nyersvas behozatalának 40 százalékától ejesik. Márpedig mindenki előtt tisztán áll, hogy mit jelent egy háborút viselő állam számára a nyersvas. A svéd vas behozatala azonban még mindig sok nehézségbe ütközik. A vasbányák Svédország északi részén vannak. Sokkal könnyebben és nagyobb mennyiségbe szállítható a norvég partok mentén, mint a Balti tengeren. Emellett a Balti tenger kikötői befagynak, míg az északi kikötők jégmentesek. Igen ám, de ezt az angolok is tudják és újabban mind sűrűbben láthatók az angol cirkálók norvég vizeken.

A délkelet európai államok kivitele csak kis hányadát pótolhatják Németország nyersanyaghiányának, de ha sikerül neki ezzel a hármas egyezménnyel a más államok felé irányuló kivített megszüntetni, vagy legalább is a minimumra redukálni, akkor innen is tekintélyes mennyiségű behozatalra számíthat. Első helyen természetesen a román petróleum áll. A balkán államok ezenkívül fontosak a keleti út biztosítása szempontjából. Ha a Duna vonala nincs veszélyben, a Fekete tengerrel és ezen keresztül a Szovjetunióval való összeköttetése is biztosított. Vízi úton ugyanis sokkal nagyobb mennyiségekben kaphatja az árut, mint szárazföldi úton. Ezenkívül az Oroszország felé vezető szárazföldi utakon történő szállítások nagy nehézségekbe ütköznek a kevés számú vasútvonal és az átrakodások miatt. Hogy a Szovjetunió mennyit képes pótolni a német hiányban, azt még eddig senkinek sem sikerült kiszámítania. Itt csak feltevésekkel dolgozhatnak a közgazdászok, mivel lehetetlen megállapítani, mennyit hajlandó Németországnak szállítani. Ez tisztára a politikai helyzettől függ. Mert amennyiben a Szovjetnek előnyére válik Németország gazdasági felerősödése és ezzel háborús erejének növekedése, annyiban számolnia kell azzal is, hogy egy újabb München veszedelme sem kizárt dolog. Azt azonban mindenki látja, hogy Oroszország elhatározása ebben a kérdésben is döntő lehet.

Könnyen meglehet, hogy a hármas egyezmény megkötése után London új eszközöket fog alkalmazni. A blokád ugyanis esődöt mond és tarthatatlan lesz. Németország biztosíthatja za-

vartalan utánpótlását és sokáig ellent tud állni a gazdasági támadásoknak. Ilyen körülmények között Anglia hamarabb elveszti majd türelmét, mint Németország. De ha így haladnak a dolgok, más is készíteni fogja Angliát a taktika-változtatásra. A szorzos diplomáciai kudarcokat valamivel helyre kell hoznia. Annál is inkább, mert ezek a kudarcok nem csupán erkölcsi jellegűek, hanem szoros összeköttetésben vannak az anyagiakkal is. Így például a finn—orosz békekötéskor a francia frank és a font-értéke a nemzetközi piacon megingott. A pénz külföldi vásárlóerejének csökkenése pedig még drágábbá teszi a szövetségesek számára a háborút.

A francia lapok nyíltan a kormány szemére vetik ezeket a botlásokat, diplomáciai ügytelenségeket és élesen tiltakoznak a háborúnak ilyen módon való vezetése ellen.

„Jogunk van megállapítani — írja a L'Ordre — hogy a kormány mostani módszerei, de általában véve a szövetségesek elvei a háborúviselés módját illetően hibásak. Mert mit látunk a „háborúskodás“ után? Németország érintetlen. A bolsevizmussal kötött szövetsége révén lehetetlenné tette a blokádot, szabad keze van keleten, napról-napra mindjobban magához láncolja a semlegeseket és amellet tengeralattjárói, aknáí egyre nagyobb tömegekben süllyeszti el a szövetséges hajókat . . . Nem lehet ott győzni, ahol nem vezetnek háborút. Egyetlen téren sem győzhünk, ha összetett kézzel ülünk és a kezdeményezést mindig az ellenségnek engedjük át . . . Nem lehet győzni, ha minden eszmére egy órával később jövünk rá. Amíg a finnek ellentálltak, mindig azt hallottuk, hogy lehetetlen segítséget küldeni. Azon a napon, amikor legázolták őket, megtudtuk, hogy azonnal segítségükre sietünk, — ha erre felkérik bennünket. A harc azt követeli, hogy az élőknek legyünk segítségére, ne pedig a holtaknak.“

A kormányváltás ezeket a hangokat kissé lehalkította. Várják, hogy mit tesz Paul Reynaud. Magától értetődik, hogy valamiképen ellensúlyozni kell a sok kudarcot. Az új kormány már meg is kezdte. Természetesen a legkisebb ellentállás irányában indult el.

A letartóztatott kommunista képviselők perének tárgyalásával (ami titkosan történik) egyidőben megindult a hajsza a párisi szovjet követ ellen is. Az utóbbi időben ez nem az első eset, hogy ílymódon bánnak el Franciaországban az orosz diplomácia képviselőivel. Annak idején, amikor a francia kommunista képviselőket letartóztatták, minden diplomáciai szokás és jog felrúgásával a rendőrség behatolt a szovjet kereskedelmi kirendeltség épületébe és ott házkutatást tartott. Egyes tisztviselőket letartóztattak és több iratot elkoboztak. Akkoriban jegyzékváltásra is került a sor a szovjet és a francia kormány között. Most ismét hasonló módon akarják gyengíteni a szovjetek tekintélyét. A párisi szovjet követ üdvözlőtávirata tulajdonképen csak kifogásnak volt jó. (Egyes híradások szerint nem is a követ, hanem a párisi szovjet kolónia küldte a táviratot.) Nos, a francia kormány

akarata teljesült. Szurics, szovjet követet visszahívták Moszkvába. A szovjet kormány engedett. Ebből az ügyből kifolyólag, amint a francia és angol lapok ugyancsak felfújtak, bizonyára nem kerül sor a diplomáciai viszony elmérgesedésére. Legalább is nem a szovjetek részéről. Pedig Franciaország kormánya ugyancsak keresi a lehetőséget, hogy valamiképen belekössön a Szovjetba és a közhangulatot ellene irányítsa. A moszkvai francia követet már régen hazahívták szabadságra és azóta sem tette be a lábát Oroszországba. Így hát éppen esedékes volt a párisi szovjet követ visszahívása is. A diplomáciai viszony megszakítása? Ha a francia kormány így véli jónak, valószínűleg ez is megtörténik. A Szovjet azonban nem ül fel a provokációnak. Valószínűleg úgy gondolja, hogy ha már a helyzetet elmérgesítik, tegyék azt a franciák. Az bizonyos, hogy ezzel a vérszegény erőyeskedéssel a francia kormány nem hozhatta helyre az utóbbi időben erősen megromló tekintélyét.

Amint látható, Nyugaton már megindult a háborúnak más irányba való kiterjesztése. Ez a törekvés a jövőben — valószínűleg — még jobban és sűrűbben fog kifejezésre jutni. És azt is hozzátehetjük: addig nem ül el, míg célját el nem érte. A háború hetedik hónapjában megalakult a francia háborús kormány. Hamarosan angol részről is hasonló átalakulás várható. Vajjon, közlebb kerülünk-e ezzel a döntéshez?

Szobotica, 1940. március 28.

Szántó Árpád

Ember és természet

Előljáró beszéd

E kettő viszonya egymáshoz az emberi haladás fokmérője. Minél nagyobb hatalma van az embernek a természet fölött, annál tökéletesebb az emberi társadalom. És a társadalmon keresztül az ember is valódi értékének birtokába jut: a természet ura lesz. Minél erősebb az ember uralma az ember felett, annál gyengébb a természet erőivel szemben. Uralodik a babona és uralkodik a természetfölöttiség hite.

A mi hitünk: a legnagyobb érték az ember. Ennél nagyobb értéket nem ismerünk.

A mi hitünk: a természetnek szolgálnia kell az embert.

A mi hitünk: ennek a korszaknak be kell következnie. Az emberiségnek meg van a módja rá, hogy ezt a korszakot megvalósítsa. Nem is kell hozzá sok. Csak annyi, hogy a társadalomban rejelő hihetetlenül nagy energiákat a

természet elleni háborúra és ne az emberek elleni ostoba hadakozásokra használja fel.

Ember és Természet. Minden számunkban meg fogunk emlékezni róluk. Hiszen az emberiség végeredményben azért él és azért harcol, hogy ezer és ezer akadályon keresztül elérje a nagy célt: a Természet erői az egész Föld keletkezésén szolgálják az Embert.

Az árvizekről.

Oldódnak a Tél felhalmozódott mérhetetlen energiái. A tél folyamán hatalmas záporosók milliárd tonnányi vizét hótakaróvá változtatta a hideg. Patakok, folyók, tavak, tengerek, vastag jégkéreggel vonták be felületüket és a partjukon lakó emberek fogát nemcsak a hideg vacogtatta, hanem a félelem is.

Mi lesz itt tavasszal?

Mi lesz itt, amikor tavasszal a visszatérő nap feloldja a megder-

medt vizeket és azok medvéikből kiépvé zabolátlanul nekizúdulnak és esz és terv nélkül amerre az esés viszi őket? Mi lesz itt? Uram, istenem csinálj csodát, hogy a megdermedt vizek lassan olvadjanak, hogy legyen idejük a lefolyásra. Adjál éjszakai fagyokat, hogy a jég csak nappal olvadjon és éjszakára lefolyhasson a megduzzadt folyó árja, helyet adva a következő nap olvadásának.

És megindul a harc szerte a világon az árvizekkel szemben . . . Pedig, pedig a természet nagy adománya vált értéktelenné, veszedelemmé a tudatlan, barbár emberiség számára.

Árviz-biztosokat neveznek ki. Madvezér az ellenséggel szemben. Munkások ezreit mozgósítják a veszedelemmel szemben. Katonaság az ellenség legyőzésére. Jelentéseket adnak ki mondyán: itt és itt a legnagyobb tetőzést érte el a víz, amilyenre 120 év óta nem volt példa, itt és itt a víz áttörte a gátat, 300 kocsit 1000 munkást rendeltünk oda a veszély elhárítására stb. stb. Uram isten segíts!

— Hát igen, borzalmas ereje van az árvíznek, de annyira fejlődünk már, hogy az erőket át tudjuk változtatni. A vizek ereje áldása lehetne az emberiségnek. Minél több a víz, minél duzzadtabb a folyó annál nagyobb az áldás.

Egyszerre, úgyszólván egy órában hallgattam két hírt a rádióban. Az egyik így szólt: „X. Y. miniszter úr röpülőgépen beröpült a Duna mentét, hogy megállapítsa az árvízveszedelem nagyságát.” Ez volt az egyik hír. A másik hír imígyen szólt: „A tavaszi nagy vizek következtében a dnjpropetrovszki villanyművek heteken keresztül egyedül tudják ellátni a Don vidék összes ipartelepeit árammal.” Így szólt a másik hír.

Mert tavasz van mindenütt és ilyenkor tavasszal nagy vizek is vannak. És míg az egyik helyen átok, csapás, szerencsétlenség és pusztulást jelent az áradás, addig másutt nagy okosan óriási

medencékben felfogják a tél folyékonyvá vált erőit és azok szép engedelmesen szolgálják az embert.

Boszorkányság? Nem. Hát mi? Az ember rendezte a viszonyát a tavaszi vizeket illetőleg a természettel szemben. Ott még nem tartunk, hogy a természetet megváltoztathassuk. A Tél az Tél. De a Tél gyümölcseit kosarakba tudjuk szedni. A folyók eséseinél óriási tavak részére lehet medencéket ásni, völgyeket le lehet zárnai hatalmas gátakkal és a víz ereje a legnagyobb turbinákat is meg tudja hajtani. És ha jön a Fűvasz úgy az ember lesi vajjon elég vizet halmazott-e fel a Tél részünkre? És örülünk a nagy vizeknek, mint ahogy örülünk a bő termésnek. Igen a Természet összes erői az emberiség szolgálatába állanak, ha az emberiség a társadalmában rejtlő és a természet minden erejét legyőző energiáit nem egymás ellen, hanem nagy okosan a természet ellen irányítaná.

De mindentől eltekintve, a folyóvizek szabályozása sokkal kevesebbe kerülne, mint amennyi kárt azok évenként okoznak. Igen ám, de szabályozzuk mondjuk a Dunát, amikor az 6 országon folyik keresztül és tegyük fel, mi ráncba is szednénk, de hallattunk és lettünk nem, úgy a munkálatok nem sokat érnének. Csak együttesen lehetne a Duna energiáját felhasználni.

Ime a természet is megmutatja, hogy csak együttesen és összetartva lehet az emberiség úr csak a Duna felett is, hát még, ha az egész természet felett akarna uralkodni?

Már pedig a természet erőit azok folytonos váltása kormányozza és nem az a cél, vajjon az az embernek megfelelő vagy nem?

Nem érdekes tudni, hogy amint az emberiség a természet erőit szolgálatába hajtotta egyben meg fog szűnni az ember uralma az ember felett?

Ril.

Krónika

— **Az Összindiai Nemzeti Kongresszuson** ismét Gandhinak sikerült magához ragadni a vezetést. Kijelentette, hogy amíg Anglia háborút visel, Indiában nem szabad függetlenségi harcot kezdeni, mert ez nem lenne becsületes dolog. Élesen elítéli a „szélsőségeseket”, akik könyörtelen harcot akarnak folytatni az angol imperializmus ellen a teljes felszabadulásig. Gandhi március 23-án Bombay-ben beszédet tartott és nyilvánosan megbélyegezte mindazokat, akik erőszakos eszközökkel, forradalommal akarják kivívni India függetlenségét. Amíg Gandhi vallásos fanatizmusa és rövidlátó politikája érvényesül, addig a City nyugodtan alhat: a gyarmati különhaszon biztosítva van.

*

— **Március 19.-én** Göring marsall rendeletet adott ki, amely szerint egész Németország területén össze kell írni a bronz harangokat, valamint a réz tárgyakat, későbbi beszolgáltatás végett. A beszolgáltatott tárgyakat pótlanyagokból készült holmikkal cserélik ki. Ugy látszik a négyéves göringi terv szépen halad. Most már nemcsak a vaj kerül le a német polgárok asztaláról, hanem a rézedények is a takaréktűzhelyről. Félíg-meddig érthető is: ha már úgy sincs mit fazékba tenni, minek akkor a fazék?

*

— **Odesszai híradás szerint** az ottani klinika igazgatója, Bapszki dr. olyan szert talált fel, mely kitűnően helyettesíti az emberi vért. A találmány feleslegessé teszi az eddig ismert vérátömlesztési módszereket, mert a vérvesztéstől legyengült betegek épp úgy megerősödnek ettől a szer-

től, mint a valódi embervértől. Dr. Bapszki először állatokon próbálta ki találmányát, majd betegeinél tett vele kísérleteket. Minden kísérlet fényesen sikerült. Az új szert, mely minden bizonyosan korszakalkató jelentőséggel bír az orvostudományban, hivatalos névén „AM-4” preparátumnak hívják. Előállítására és használatára nagyon egyszerű. Tenger-vízből és beteg vénáiba fecskendezik. Előnyös a vérrrel szemben az, hogy más kémiai vegyületekből áll és sokkal olcsóbb, hosszú ideig eláll és a hőmérséklet-ingadozások sem hatnak rá károsan.

*

— **Egy amerikai laptudósító** beszélgetést folytatott Weygand tábornokkal, a szövetségesek közkeleti hadseregének főparancsnokával. A tábornok kijelentette, hogy a közkeleti hadsereg inkább a védekező hadjáratra van begyakorolva, de ez nem zárja ki annak lehetőségét, hogy támadásra is felhasználják. Az amerikai lapok a közkeleti hadsereg összetételével foglalkozva, megállapítják, hogy Weygand tábornok ugyancsak tarka nemzetiségű hadsereg felett rendelkezik. Vannak ott lengyelek, csehek, szíriaiak, arabok, perzsák és csak elenyészően kis számban franciák. **Angol?** **Az nincs.** Csak nem küldenek a frontra angolokat, hogy megvédjék az angol gyarmatokat? Ez ellenkezne az ősi elvvel, mely szerint a Brit Birodalomért és annak érdekeiért csak a legutolsó esetben harcolhat angol. És ezt az elvet eddig mindig sikerült gyakorlatba is átvinni. Még sok gyarmatnak, kisállamnak, sőt nagv hatalomnak is véreznie kell az angol világuralom fenntartásáért, míg odakerül a sor, hogy maguk az angolok is az első vonalukba álljanak.

*

— **Londoni jelentés szerint** az angol nemzeti vasutasszövetség essexi bizottságának ülésén határozatot hozott, melyben azt köve-

teli a kormánytól, hogy azonnal hagyjon fel eddigi háborús politikájával es kössön békét Németországgal. A határozat érelyesen elítéli a mai imperialista háborút, mely a világ munkássága érdekei ellen folyik. A rezolucióban többek között ez áll:

„Követeljük, hogy a kormány azonnal hagyjon fel az ellenségeskedéssel. Hívjanak össze egy, a népek képviselőiből álló konferenciát, amelyen felosztanak a világ nyersanyagait, úgyhogy mindenkinek egyformán jusson. Követeljük a szabad önrendelkezési jogot az összes kisebbségeknek. Követeljük, hogy olyan emberek kerüljenek a kormányba, akik képesek lesznek igazságos, szociális rendet teremteni és akik a világ békéjét és az elnyomott, gyarmati népek függetlenségét, szabadságát biztosíthatják.“ Úgy látszik, a Cityn és a Downing Streeten kívül van még egy Anglia!

*

— **Az India függetlenségéért** harcoló mozgalom mind nagyobb lendületet vesz. Ramgarban a Gandhi és az angol imperializmus ellen tüntető tömeg sarló-kalapácsos vörös zászlókat és transzparenseket hordozott. A transzparenseken a következő feliratok voltak láthatók: „Készek vagyunk harcolni a függetlenségért!“, „Követeljük, hogy azonnal adják meg függetlenségünket!“

*

— **Március 23-án** mutatkozott be a parlamentnek az új Reynaud-kormány. Ez alkalommal Reynaud miniszterelnök és külügyminiszter felolvasta a kormány deklarációját, melyben többek között a következő áll:

„Franciaország totális háborút folytat. Ellenségünk erős, szervezett és minden rendelkezésére álló eszköz felhasználásával akarja kicsikarni a győzelmet. A Szovjetunió árulásával megsegített Németország . . .“

Itt meg kell állnunk. Vajjon kit és mit árult el a Szovjetunió? A legutóbbi évek diplomáciai történetében az európai államok, de éppen a nyugati fronton egymással farkasszemet néző hatalmak annyiszor elárulták már szövetségeseiket, hogy egyetlen kísáallam sem veszi magára valamelyik félnek a garanciájával, vagy szövetségével járó kockázatot. A nyugati hatalmak sorra elárulták a középeurópai kísáallamokat, odadobták őket a német fasizmus karmái közé. A német fasizmus pedig sorra megszegte szerződéseit és egymás után falta fel szövetségeseit, szövetségéit. Vagy talán azért áruló a Szovjet mert megakadályozott egy második számú müncheni árulást?

*

— **A vörös csapatok** a Mannerheim-vonal áttörésénél új, eddig ismeretlen fegyvereket használtak. Többek között egy gránát fajtát, mely különösen erős beton- és acél-fedezékek szétrombolására alkalmas. A stockholmi „Nord-Pressen“ így írja le a Mannerheim-vonal elleni támadást: „Vastag beton-falak hihetetlen rövid idő alatt szétmálottak. Tűz és elviselhetetlenül nagy meleg támadt az erődítmények belsejében. Emberi szervezet ezt a hőséget nem bírja ki. A finn katonák kinyitották a földalatti folyosók ajtajait és nem törődve a gránát-esővel, gépfegyvertűzzel, rohantak ki a szabad levegőre. A tüzes gránátok a lövészárkok és betonerődítmények faanyagát azonnal lángalobbantották. De ez még nem minden: az újfajta orosz gránátok lecsapódásnál és robbanásnál olyan hőséget fejlesztenek, hogy a vas és acél alkatrészek is elolvadnak. A betonerődítmények vasanyagának elolvadása után a cement könnyen porlódik, töredezik, összeomlik.“ A lap szerint ennek az új orosz találmánynak köszönhetik a vörös csapatok, hogy a bevehető lennek hitt Mannerheim vonal rövid idő alatt összeomlott.

*

IDEGEN SZAVAK MAGYARÁZATA :

Apparátus = készülék, személyzet	kolónia = település
autonómia = önkormányzat	konzern = pénzcsoport
amortizáció = részletekben való törlesztés	korruptió = erkölcsi romlottság, megvesztegethetőség
arisztokrácia = főnemesség	Monarchia = egyeduralkodó, királyság
Bonviván = világfi	Privilegizált = kiváltságos, szabadalmazott
Combain (kombájn) = arató-cséplőgép	principális = főnök
Deklaráció = nyilatkozat	Reagálni = visszahatni
Expanzió = kiterjedés	rezolúció = határozat
Fétis = bálvány	Szindikátus = szövetség
Harmónia = összhang	Tröszt = vállalkozó szövetség
Intenzív = beható, belterjes	totális = teljes
intervenció = beavatkozás	taktika = mesterkedés, harcászati tudomány, mesterfogás
Kontingens = megállapított mennyiség	

A HID ELŐFIZETÉSI DIJA :

Jugoszláviában:

Egy évre 50.—, félévre 26.—, negyedévre 14.— dinár.
Egyes szám ára 2.50 dinár.

Magyarországon:

Egy évre 6.—, félévre 3.25, negyedévre 1.75 pengő.
Egyes szám ára 30 fillér.

*Befizető lapunk üres tuloldalán kérjük fel-
tüntetni a küldött összeg rendeltetését*

A HID 58.297 sz. postatakarékpénztári csekkszámlijára küldje
előfizetését a mellékelt befizetési lapon!

*Az elmaradt előfizetési díjak a lapot és előfizetőinket egyfor-
mán terhelik. Ezért lejáratkor azonnal újítsa meg előfizetését!*

*Kéziratokat csak a portó előzetes beküldése mellett küldünk
rissza. Csak teljes névvel és címmel ellátott kéziratokat ve-
szünk figyelembe. Lapunkban megjelent minden egyes cikkért
írója felelős. Levelek és kéziratok Administrácija i redak-
cija HID Subotica, pošt. fah 88. címre küldendők.*

„HID“ literarni časopis, izlazi dvaput mesečno.
Odgovorni urednik i izdavač: *Mayer Ottmar*, Subotica,
VII. Kragujevačka 4.

Štamparija BRATA FIŠER, Subotica